

“Не дивись на годинник – роби як він. Рухайся далі!”

Томас Карлайл

Мета

Методологічний Бюлетень видається Міністерством Фінансів України на регулярній основі з січня 2025 р. та містить інформацію щодо національних та світових тенденцій у сфері протидії відмиванню коштів, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення (ПВК/ФТ/ФР). Розроблено для суб'єктів первинного фінансового моніторингу (СПФМ), регуляторів та правоохоронних органів.

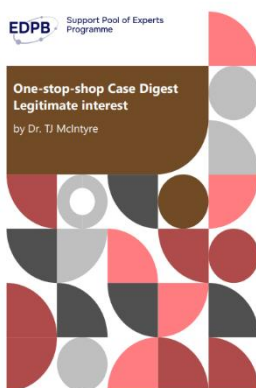
Містить актуальні дані про нові методи та схеми ВК і ФТ, що дозволяє СПФМ адаптувати свої процедури моніторингу та контролю.

Для регуляторів та правоохоронних органів є інструментом для розробки ефективних стратегій боротьби з ВК, включаючи навчання та координацію дій між різними установами для забезпечення належної співпраці та обміну інформацією.

Звіти міжнародних організацій та окремих юрисдикцій

Цифрова казуїстика GDPR: систематизована практика механізму єдиного вікна щодо законного інтересу¹

Аналітичний документ, підготовлений за замовленням Ради з питань захисту персональних даних Європейського Союзу (EDPB) в рамках програми підтримки правозастосування (SPE Programme) авторства д-ра Т.Д. МакІнтайра та поданий у грудні 2025 року, являє собою перше систематизоване і методологічно структуроване зведення практики прийняття рішень за механізмом єдиного вікна (OSS, ст. 60 GDPR) стосовно застосування законного інтересу як правової підстави опрацювання персональних даних згідно зі статтею 6(1)(f) GDPR. Аналізу піддано 62 рішення органів нагляду в рамках механізму OSS та п'ять обов'язкових рішень EDPB, прийнятих у межах механізмів врегулювання спорів та невідкладного втручання (статті 65 і 66 GDPR), охоплюючи часовий проміжок з грудня 2018 по червень 2025 року.

¹ https://www.edpb.europa.eu/system/files/2026-03/spe-oss-case-digest-legitimate-interest_en.pdf

Важливе методологічне обмеження: реєстр OSS-рішень EDPB не включає рішень низки органів нагляду Германії, Литви та Нідерландів через обмеження національного законодавства, а реєстр не відстежує, чи були рішення оскаржені у судовому порядку.

Методологічним стрижнем є Настанови EDPB 1/2024 щодо опрацювання персональних даних на підставі статті 6(1)(f) GDPR, відповідно до структури яких документ аналізує три кумулятивні умови правомірного застосування законного інтересу: (i) наявність законного інтересу контролера або третьої сторони; (ii) необхідність опрацювання для реалізації цього інтересу; (iii) відсутність переважаючих інтересів, основоположних прав і свобод суб'єктів даних. Принципову роль у визначенні першої умови відіграє рішення Суду ЄС у справі C-621/22 KNLTB: CJEU відкинув тезу, що законний інтерес повинен мати позитивне законодавче закріплення, і підтвердив, що навіть суто комерційний інтерес може кваліфікуватися як законний. Водночас суд підтвердив: інтерес не може суперечити праву ЄС або держав-членів. Наочним прикладом є справа EDPBI:LT:OSS:D:2024:1361 щодо «тіньового блокування» (shadow blocking) користувачів: органом нагляду спочатку було визнано, що воно теоретично могло б слугувати законному інтересу, однак після набрання чинності статтею 17 Акта про цифрові послуги (DSA) ця практика стала прямо забороненою, а відтак такий «інтерес» апіорі не може слугувати правовою підставою за статтею 6(1)(f) GDPR.

Дайджест фіксує, що найпоширенішою системною помилкою контролерів є невідповідність рівня конкретизації законного інтересу вимозі його «чіткого і точного формулювання», закріпленій у Настановах 1/2024. У справі EDPBI:BE:OSS:D:2022:325 стосовно фреймворку Transparency & Consent Framework (TCF) IAB Europe орган нагляду встановив, що цілі на кшталт «вимірювання ефективності контенту» або «проведення маркетингових досліджень для отримання аналітики аудиторії» не дозволяють суб'єктам даних оцінити, в якому обсязі збираються і використовуються їхні дані. У справі щодо Meta та неповнолітніх користувачів Instagram (Обов'язкове рішення 2/2022) EDPB констатував, що задеклароване твердження Meta про законний

Висновки:

- **Найпоширенішим оперативним ризиком, задокументованим у документі, є ретроактивне посилання на законний інтерес після початку опрацювання:** балансова оцінка має здійснюватися ex ante, до початку обробки даних. СПФМ повинні переглянути реєстри опрацювання на предмет обґрунтованості підстав для аналітичних і профайлінгових процесів, де застосовується законний інтерес.
- **Норма AMLD6 про «законний інтерес» доступу до реєстрів КБВ для журналістів, НПО та постачальників AML-рішень не є автоматичним відображенням ст. 6(1)(f) GDPR, але формує нормативний аргумент — це дозволяє СПФМ та постачальникам послуг аргументованіше обґрунтовувати правомірність опрацювання публічно доступних даних про бенефіціарну власність у рамках AML-процедур.**
- **Визнання CJEU суто комерційних інтересів законними (рішення KNLTB) зобов'язує СПФМ переосмислити практику балансового тесту:** комерційно вмотивовані аналітичні цілі (скоринг, кластеризація клієнтів) потребують більш ретельного обґрунтування того, що вони не переважаються правами суб'єктів даних, особливо фізичних осіб.
- **Делегування відповідальності за правову підставу технічним постачальникам є неприпустимим:** рішення EDPBI:SE:OSS:D:2025:1738 закріплює, що контролер не звільняється від відповідальності посиланням на рекомендації вендора, — для СПФМ, що використовують regtech-рішення, це вимагає регулярного незалежного аудиту правових підстав опрацювання.

інтерес сформульоване «розмито» і тому не дозволяє оцінити, чи є такий інтерес реальним і правомірним. Тісний зв'язок вимоги специфічності з обов'язком прозорості за статтями 13-14 GDPR простежується в більшості проаналізованих рішень: підстава опрацювання, що є занадто розмитою для балансового тесту, є одночасно занадто розмитою для належного повідомлення суб'єктів даних. Особливо критичним є ризик делегування відповідальності за правову підставу третім стороннім постачальникам технічних рішень — рішення EDPBI:SE:OSS:D:2025:1738 прямо встановлює, що контролер не може звільнитися від відповідальності за правову підставу, посилаючись на рекомендації постачальника платформи управління згодою (CMP).

Оцінка необхідності опрацювання — друга кумулятивна умова — представлена в документі через розгорнутий казуїстичний аналіз. Справа EDPBI:DEBY:OSS:D:2024:1594 (Worldcoin Foundation, біометричне сканування райдужної оболонки ока) є наразі найбільш деталізованим прикладом аналізу необхідності у практиці OSS. Фонд Worldcoin обґрунтовував зберігання Iris ID після закриття облікового запису потребою запобігання повторній реєстрації заблокованих користувачів, однак баварський орган нагляду встановив, що це фактично підкладає всіх закриваючих рахунок під загальну підозру у вчиненні правопорушень. Менш інвазивна альтернатива — запит до пов'язаних сервісів про наявність блокування конкретного користувача — могла досягти тієї самої мети без масового зберігання біометрики. Той самий лейтмотив прослідковується у рішеннях щодо готельних фотографій гостей (EDPBI:ES:OSS:D:2021:338) та примусового збору номерів телефону для обслуговування клієнтів (EDPBI:DEBE:OSS:D:2022:477): якщо є рівноефективна, менш інвазивна альтернатива, опрацювання не задовольняє критерію необхідності. Щодо дітей: EDPB чітко встановив, що «переваги, які опрацювання може принести самим суб'єктам даних — власникам акаунтів-дітей — не є релевантним елементом для оцінки необхідності», позаяк стаття 6(1)(f) говорить про інтереси контролера або третьої сторони, але не самого суб'єкта даних.

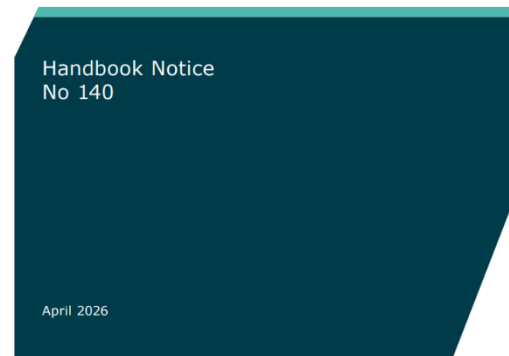
Балансовий тест — третя кумулятивна умова — є найбільш складною та контекстно залежною частиною аналізу. У документі він структурований за чотирма елементами згідно з Настановами 1/2024: інтереси та права суб'єктів даних, вплив на суб'єктів, розумні очікування та фінальне балансування з пом'якшувальними заходами. Концептуальною новелою є визнання баварським наглядовим органом у справі Worldcoin «права на брехню» як складової автономії суб'єкта даних: йдеться про право приховувати інформацію відповідь на неправомірні вимоги — від незаконних питань роботодавця до ситуацій примусу. Біометрична ідентифікація позбавляє особу цього захисного механізму і загрожує втратою «інформаційного самовизначення» — фундаментального права за Конституцією Федеративної Республіки Німеччина. Орган нагляду також підкреслив небезпеку системних збоїв: хибнонегативні спрацювання біометричної системи можуть позбавити людей доступу до критично важливих сервісів, а компрометація централізованої бази Iris ID матиме «наслідки, масштаб яких неможливо наразі оцінити». У справі Flightradar (EDPBI:SE:OSS:D:2025:1825) шведський орган нагляду допустив, що широкий суспільний інтерес може братися до уваги при оцінці законного інтересу третіх сторін, однак водночас відхилив аргумент про законний інтерес у запобіганні злочинам, зазначивши, що приватний оператор, чия первинна мета є комерційною, не може, як правило, посылатися на інтерес у кримінальному переслідуванні правопорушень — якщо він не пов'язаний з його комерційною діяльністю.

Тематичний розділ дайджесту, присвячений груповим патернам рішень, охоплює споживче фінансування (кредитні перевірки та реєстри дефолтів, публічне розкриття даних боржників, зв'язок з боржниками), протидію шахрайству та моніторинг орендованих транспортних засобів. У контексті протидії відмиванню коштів та фінансуванню тероризму принципового значення набуває аналіз статей 12-14 Шостої Директиви ПВК/ФТ (AMLD6), які прямо передбачають «законний інтерес» у значенні доступу до реєстрів кінцевих бенефіціарних власників для журналістів, організацій громадянського суспільства та постачальників AML-продуктів і послуг.

Документ підкреслює: цей «законний інтерес» у розумінні AMLD6 не є автоматично тотожним «законному інтересу» за статтею 6(1)(f) GDPR, однак нормативна конструкція AMLD6 забезпечує вагоме обґрунтування для визнання відповідної підстави опрацювання. Важливо, що ухвалення судом ЄС у справі KNLTV концепції суто комерційного інтересу як законного, хоча й із зазначенням, що він має меншу вагу при балансуванні, суттєво розширює операційний простір для AML-суб'єктів, які спираються на комерційно мотивовані цілі при обробці даних про ризики.

Реформа регуляторної архітектури британських фінансових ринків ²

Handbook Notice 140, опублікований Управлінням фінансового регулювання та нагляду Сполученого Королівства (FCA) у квітні 2026 року, являє собою комплексний пакет змін до Настанови FCA, затверджених Радою директорів регулятора у два етапи: 26 березня та 23 квітня 2026 року. Документ охоплює шість окремих нормативних інструментів, що стосуються різних сегментів регулювання британських фінансових ринків — від схем відшкодування споживачам до реформи системи індивідуальної підзвітності та правил коротких продажів. У сукупності ці зміни відображають стратегічний курс FCA на підтримку міжнародної конкурентоспроможності британських ринків капіталу при збереженні суворих стандартів захисту споживачів.

Центральною новацією є новий Sourcebook правил коротких продажів (Short Selling Rules Sourcebook, SSR), запроваджений за результатами консультації CP25/29, який набрав чинності 13 липня 2026 року. Цей інструмент замінює успадковані норми Регламенту ЄС № 236/2012 про короткі продажі та окремі аспекти кредитних дефолтних свопів, що залишилися у правовій системі Сполученого Королівства після Brexit у вигляді «засвоєного права ЄС» (assimilated EU law). Принципова концептуальна відмінність нового режиму полягає у заміні публічного розкриття індивідуальних чистих коротких позицій — яке дозволяло ринковим учасникам ідентифікувати конкретних шортселерів та потенційно провокувало «шорт-сквізи» — на публікацію FCA агрегованих чистих коротких позицій в розрізі окремих емітентів. Паралельно скасовуються рутинні вимоги до звітності та покриття щодо позицій за державними борговими зобов'язаннями Сполученого Королівства.

Реформа Режиму підзвітності старших менеджерів та їх сертифікації (SM&CR), реалізована через Інструмент 2026/17 за результатами консультації CP25/21, є першою фазою давно очікуваного оновлення режиму, що функціонує з 2016 року. Зміни охоплюють вдосконалення «12-тижневого правила» для тимчасово виконуючих обов'язки, спрощення і прискорення процедури затвердження функцій старших менеджерів (SMF) із пов'язаними змінами в комунікаційних процесах, продовження строку дії перевірок судимостей для кандидатів, надання фірмам більше часу для оновлення Положень про відповідальність та актуалізації інформації у Директорії, усунення дублювання у сертифікаційних ролях з наданням роз'яснень щодо щорічних процедур сертифікації. Крім того, підвищено пороги для класифікації фірм як «розширені» (Enhanced) в рамках SM&CR та внесено технічні поправки для узгодження з пропозиціями PRA. Перша фаза набрала чинності 24 квітня 2026 року, при цьому окремі положення набиратимуть чинності 10 липня та 1 вересня 2026 року. FCA продовжує взаємодію

² <https://www.fca.org.uk/publication/handbook/handbook-notice-140.pdf>

з Казначейством HM Treasury щодо законодавчих аспектів SM&CR, а другий пакет реформ планується на пізніший термін у 2026 році.

Загальногалузева схема відшкодування споживачам, постраждалим від дискреційних комісійних виплат при автофінансуванні (Motor Finance Commission Consumer Redress Scheme), є, безперечно, найбільш резонансною складовою Notice 140 з точки зору обсягів зобов'язань та навантаження на галузь. За результатами консультації CP25/27, FCA запровадив два окремих нормативних інструменти: CONRED 5 (для угод 2014-2024 рр.) та CONRED 6 (для угод 2007-2014 рр.), що утворюють безоплатну для споживачів загальногалузову схему врегулювання претензій. Загальний обсяг відшкодування за оцінками становить 7,5 мільярда фунтів стерлінгів, при цьому переважна більшість претензій має бути урегульована до кінця 2027 року. FCA

Висновки:

- **Загальногалузева схема відшкодування за автофінансуванням на суму £7,5 млрд вимагає від фірм негайного перегляду резервних вимог, операційної готовності до масового врегулювання претензій у стислі строки (до кінця 2027 р.) та повноцінного аудиту збереженої комерційної документації за відповідні ретроспективні періоди (2007–2024).**
- **Перехід від індивідуального до агрегованого розкриття коротких позицій змінює ландшафт ринкової прозорості:** комплаєнс-підрозділи СПФМ, що здійснюють моніторинг маніпуляцій ринком, втрачають можливість ідентифікувати конкретних шортселерів, що потребує перегляду методологій виявлення координованої торгівлі.
- **Перша фаза реформи SM&CR є сигналом до негайного перегляду внутрішніх матриць розподілу відповідальності між старшими менеджерами,** усунення виявленого дублювання у сертифікаційних ролях та оновлення Положень про відповідальність (SoRs) до набрання чинності другою фазою реформи у другій половині 2026 року.
- **Зростання FSCS MELL на фоні 80% збільшення витрат на RCF сигналізує про потенційне зростання галузевих зборів FSCS у середньостроковій перспективі,** що необхідно враховувати фінансовим установам при розробці бюджетних прогнозів щодо регуляторних витрат.

акцентує, що схема розроблена як «справедлива для споживачів і пропорційна для фірм», надаючи при цьому фінансовим установам «визначеність і остаточність» для забезпечення довгострокового функціонування ринку автофінансування. Схема набрала чинності 31 березня 2026 року.

Поправки до правил лістингу Сполученого Королівства (UK Listing Rules), що набрали чинності 24 квітня 2026 року, є результатом консультацій CP25/35 та CP26/8 і спрямовані на спрощення, уточнення та зниження регуляторного навантаження на емітентів без суттєвого зниження рівня захисту акціонерів. Зокрема, скасовано вимогу UKLR 6.4.4R(4) щодо обов'язкового публічного повідомлення про результати нового випуску цінних паперів або публічної пропозиції — ця норма кваліфікована як дублююча з огляду на нові вимоги Prospectus Rules sourcebook (PRM 1.6.4R) щодо сповіщення при допуску до торгів, що набрала чинності у січні 2026 року. Ліміт управлінських витрат Схеми компенсації фінансових послуг (FSCS MELL) на

2026/27 фінансовий рік встановлено на рівні 113 мільйонів фунтів стерлінгів (108 млн — операційний бюджет, 5 млн — непередбачений резерв), що на 4,4 млн фунтів більше порівняно з 2025/26, передусім через зростання витрат на відновлюваний кредитний інструмент (RCF) класу депозитних установ на 80%.

Агентний штучний інтелект крізь призму захисту персональних даних³

1/71

AGENTIC ARTIFICIAL INTELLIGENCE FROM THE PERSPECTIVE OF DATA PROTECTION

V1.1 February 2026

Керівництво Іспанського органу з захисту персональних даних (AEPD) є одним з перших систематичних документів регулятора держави-члена ЄС, що структурно охоплює специфічні ризики захисту персональних даних, властиві агентним AI-системам. На відміну від настанов щодо великих мовних моделей (LLMs) або генеративного AI, документ AEPD зосереджується виключно на тих нових вразливостях та комплаєнс-проблемах, що виникають унаслідок унікальних архітектурних властивостей агентів — їхньої операційної автономності, здатності до декомпозиції складних завдань та глибокої інтеграції з численними зовнішніми сервісами.

AEPD визначає агентний AI як систему, що використовує мовні моделі для досягнення мети через автономну декомпозицію складних завдань на підзадачі у рамках

«ланцюжка думок» (Chain-of-Thoughts, CoT). Ключовим методологічним внеском документа є вимога розуміти CoT як функціональний аналог карти потоків даних: знання архітектури ланцюжка думок дозволяє встановити повний цикл руху даних — їх джерело, точний час і місце видобування, хто і коли здійснює трансформацію, де та з якою метою дані завантажуються до сховищ або передаються між середовищами. У мультиагентних конфігураціях, де кілька агентів функціонують у централізованих, послідовних, розподілених або ієрархічних архітектурах, цей контрольний обов'язок ускладнюється: рішення одного агента можуть каскадно визначати дії іншого, що ускладнює встановлення того, хто саме несе відповідальність за конкретні операції.

Класифікація вразливостей агентних систем, запропонована AEPD, охоплює чотири принципово різні категорії. Перша — взаємодія з середовищем: агент AI може мати нерегульований доступ до внутрішньої інформації організації (електронна пошта, документи, бази даних клієнтів, внутрішні обговорення), що в разі відсутності суворої політики доступу призводить до порушення принципу мінімізації даних через масове опрацювання нерелевантних персональних даних. Двонаправлений обмін з Інтернет-сервісами через виклики API розширює поверхню атаки і може у прихований спосіб передавати персональні дані третім сторонам за межами первинних цілей опрацювання. Друга категорія — управління пам'яттю: AEPD класифікує пам'ять агентів на робочу (*in-context*), зовнішню тривалу та семантичну; відсутність системної стратегії управління пам'яттю може призводити до надмірного накопичення даних, порушення розмежування інформації між різними задачами або сесіями та неконтрольованого змішування контекстів. Третя категорія — автономність: непередбачувана поведінка (*non-repeatable behaviour*) агентів ускладнює забезпечення прозорості та унеможливорює відтворюваність рішень, необхідну за GDPR. Четверта — сервісна інтеграція: агентна система може одночасно залучати десятки зовнішніх сервісів, кожен з яких діє за власними умовами конфіденційності та потенційно є суб'єктом міжнародних передач даних відповідно до глави V GDPR.

У частині комплаєнс-аспектів документ виділяє низку критичних питань, що прямо не врегульовані чинними настановами щодо AI або GDPR. Насамперед — проблема розмежування відповідальних за опрацювання в мультиагентних конфігураціях: якщо різні агенти в рамках одного ланцюжка обробляють дані з різними цілями або на різних правових підставах, межа між контролером та обробником даних може бути структурно невизначеною. Щодо автоматизованих рішень (стаття 22 GDPR), агентні системи можуть фактично реалізовувати

³ <https://www.aepd.es/en/guides/agentic-artificial-intelligence.pdf>

автоматизовані рішення у прихований спосіб — через безліч проміжних кроків CoT, жоден з яких окремо не відповідає формальному порозу «рішення» у значенні ст. 22. AEPD також формулює концепцію «правила 2» (Rule of 2) — принципу, що виклик агентом зовнішнього інструменту може мати наслідки, що мультиплікують первинні ризики опрацювання, тому оцінка впливу на захист даних (DPIA) в агентних контекстах потребує подвоєної прискіпливості. «Автоматизоване упередження» (automation bias) — схильність людських операторів покладатися на вихідні дані AI без критичного аналізу — класифікується як окрема загроза, що здатна нівелювати принцип суттєвого людського нагляду навіть за формальної наявності людини у контурі прийняття рішень.

Загроза промпт-ін'єкцій (prompt injection), особливо її опосередкована форма (indirect prompt injection), займає в документі особливе місце як одна з найнебезпечніших специфічних загроз агентних систем. На відміну від прямої ін'єкції, коли зловмисник безпосередньо модифікує вхідні інструкції агента, опосередкована ін'єкція полягає у вбудовуванні шкідливих інструкцій у зовнішній контент — веб-сторінки, електронні листи, документи, — з яким агент взаємодіє в процесі виконання легітимного завдання. Це дозволяє зловмиснику примусити агента фільтрувати персональні дані, здійснювати дії поза межами задекларованих цілей опрацювання або навіть маніпулювати процесом прийняття рішень без відома контролера. AEPD розглядає опосередковану ін'єкцію підказок не лише як загрозу безпеці, але й як самостійний ризик захисту персональних даних, оскільки її результатом може бути несанкціонована передача персональних даних, порушення принципу обмеження мети та підрив цілісності автоматизованих процесів прийняття рішень.

Розділ заходів є найбільш прагматичною частиною документа і формує систему контролю, структуровану за сімома блоками. По-перше, управлінські процеси та організаційне врядування: призначення відповідальних, інтеграція функцій захисту даних у структуру управління організацією, проектування агентних систем з прийняттям можливості відмови як базового принципу (fail-safe design). По-друге, доказова

Висновки:

- **Впровадження агентних AI-систем у рамках СПФМ вимагає попереднього проведення DPIA у переважній більшості випадків:** такі системи за своєю природою здійснюють широкомасштабне автоматизоване опрацювання, мають системний доступ до даних організації і можуть ухвалювати рішення, що зачіпають суб'єктів даних. «Правило 2» AEPD — подвоєна обережність при оцінці — має бути операціоналізоване у корпоративних процедурах ризик-менеджменту.
- **Загроза опосередкованої промпт-ін'єкції є структурним ризиком для СПФМ, що застосовують агентів AI в аналітичних чи комунікаційних задачах:** жодна технологічна конфігурація поточного рівня не забезпечує повного захисту, а обов'язковими компенсаторними заходами є контроль якості вихідних даних агента та регулярний аудит журналів дій.
- **Визначення відповідальних за опрацювання в мультиагентних конфігураціях, де задіяні кілька постачальників AI, платформи для координації роботи AI-агентів та зовнішні API, має бути юридично закріплено на контрактному рівні до початку промислового використання** — відповідно до вимог статей 26 та 28 GDPR щодо угод спільних контролерів та угод з обробниками даних.
- **Документація CoT є функціональним еквівалентом карти потоків даних і підлягає повному документуванню у реєстрі опрацьованих дій (ROPA):** на кожному кроці CoT необхідно встановити, які персональні дані, де, ким, коли і для якої мети обробляються, та яка правова підстава застосовується.

безперервна оцінка агентів через «золоті практики тестування», чіткі операційні критерії та метрики, а також застосування принципу обережності. По-третє, мінімізація даних через каталогізацію неструктурованих джерел, гранулярну фільтрацію потоків даних, псевдонімізацію користувачів та суворий контроль профілювання. По-четверте, контроль пам'яті: розмежування інформації, суворі строки зберігання, стратегії санітизації, вибіркові no-log policies. По-п'яте, контроль автоматизації: визначення рівнів автономності відповідно до виду опрацювання, каталоги дозволених сервісів (whitelists), запобіжники (guardrails) на вхідних і вихідних параметрах, «принцип чотирьох очей» для рішень з підвищеним впливом. По-шосте, агентний контроль за проектуванням: повне документування, механізми відтворюваності, пісочниці (sandboxing) в середовищах розробки та виробництва, автоматичні протоколи виявлення помилок та аварійні плани. По-сьоме, управління згодою та прозорість при взаємодії агента безпосередньо з суб'єктами даних.

Повернення активів і верховенство права: аналіз практики Європейського суду з прав людини щодо конфіскації⁴

Документ, підготовлений у межах ініціативи StAR Світового банку та UNODC, є комплексним дослідженням взаємодії між механізмами повернення активів та міжнародними стандартами захисту прав людини, сформованими практикою Європейського суду з прав людини (ЄСПЛ). Основна мета дослідження полягає у демонстрації того, що повернення активів не може розглядатися виключно як технічний антикорупційний інструмент, оскільки будь-які процедури замороження, арешту, конфіскації та міжнародного повернення активів безпосередньо впливають на фундаментальні права людини, насамперед право власності, право на справедливий суд, презумпцію невинуватості та принцип законності. Автори підкреслюють, що сучасна міжнародна антикорупційна система дедалі більше стикається з необхідністю балансування між двома взаємопов'язаними цілями: забезпеченням ефективного повернення незаконно отриманих активів та дотриманням міжнародних стандартів прав людини. Документ базується на аналізі майже 200 рішень ЄСПЛ щодо конфіскації активів, міжнародного співробітництва, виконання іноземних рішень про конфіскацію, процедур конфіскації без обвинувального вироку суду, розширеної конфіскації та інших заходів, пов'язаних із боротьбою з корупцією та організованою злочинністю.

Автори наголошують, що корупція сама по собі є серйозною загрозою для прав людини та сталого розвитку держав. У документі пояснюється, що масштабна корупція підриває здатність держав забезпечувати реалізацію економічних, соціальних і культурних прав населення, оскільки незаконне виведення державних ресурсів зменшує можливості фінансування охорони здоров'я, освіти, інфраструктури та соціального захисту. Саме тому повернення активів розглядається не лише як кримінально-правовий або фінансовий інструмент, а і як елемент міжнародної системи захисту прав людини та виконання Цілей сталого розвитку. Водночас автори звертають увагу на те, що конфіскаційні процедури також можуть створювати серйозні ризики порушення прав осіб, щодо яких застосовуються заходи примусу, особливо у випадках

4

політично чутливих антикорупційних розслідувань, використання розширених повноважень держави або недостатніх процесуальних гарантій. Документ фактично виходить із концепції, що навіть найбільш суспільно корисні антикорупційні заходи повинні залишатися сумісними з принципами верховенства права та належної правової процедури.

Значна частина дослідження присвячена аналізу статті 6 ЄКПЛ та праву на справедливий суд. Документ детально пояснює, як ЄСПЛ класифікує різні типи конфіскаційних процедур і чому ця класифікація має фундаментальне значення для визначення обсягу процесуальних гарантій. Автори показують, що ЄСПЛ проводить розмежування між конфіскацією, яка має каральний характер, та конфіскацією, що переслідує превентивну або компенсаційну мету. Конфіскація на підставі обвинувального вироку суду зазвичай розглядається як частина кримінального провадження, однак Суд водночас не вважає, що такі процедури автоматично формують нове кримінальне обвинувачення у розумінні статті 6(2) та 6(3) Європейської конвенції з прав людини. Це дозволяє державам застосовувати окремі процесуальні механізми, такі як спростовні презумпції або перенесення тягаря доказування, за умов наявності достатніх гарантій захисту прав особи. ЄСПЛ визнає допустимість презумпцій незаконного походження активів, якщо вони є спростовними, якщо особа має можливість надати докази законності активів, а суд здійснює незалежну та неформальну оцінку доказів. Документ детально аналізує справу Філіпса проти Сполученого Королівства, яка стала ключовою для формування сучасного підходу Суду до розширеної конфіскації та презумпцій незаконного походження активів. Суд фактично визнав, що держава може використовувати презумпції щодо злочинного походження активів, якщо процедура в цілому залишається справедливою та відповідає принципу пропорційності.

Окремий акцент зроблено на конфіскації без обвинувального вироку суду, яка сьогодні є одним із найбільш дискусійних інструментів у міжнародній системі ПВК/ФТ та антикорупційного регулювання. Документ показує, що Європейський суд з прав людини переважно розглядає конфіскацію без обвинувального вироку суду як цивільну процедуру, а не як кримінальне покарання, навіть якщо наслідки для особи є дуже суттєвими. Суд виходить із того, що такі процедури не передбачають формального визнання вини особи у кримінальному правопорушенні, а спрямовані на позбавлення незаконних активів або захист публічних інтересів. Саме тому до конфіскації без обвинувального вироку суду застосовується цивільний аспект статті 6 ЄКПЛ, який все одно вимагає забезпечення справедливого судового розгляду, доступу до суду, права бути заслуханим, можливості оскарження рішень та захисту від свавільного втручання держави. Документ особливо підкреслює, що навіть у цивільних конфіскаційних процедурах суди повинні надавати мотивовані рішення, критично оцінювати докази сторін та уникати автоматичного прийняття позиції органів обвинувачення. Важливим елементом також є вимога проведення публічних слухань та забезпечення права на правову допомогу.

Документ детально аналізує питання конфіскації активів третіх осіб та посмертної конфіскації. Автори пояснюють, що сучасні корупційні та відмивальні схеми часто базуються на використанні номінальних власників, членів сім'ї, офшорних структур і довірених осіб, тому ефективно повернення активів неможливе без можливості конфіскації активів, формально записаних на третіх осіб. Європейський суд з прав людини визнає допустимість таких механізмів, однак наголошує на необхідності забезпечення належних процесуальних гарантій для добросовісних третіх осіб. У справі Сілікене проти Литви Суд підтвердив, що конфіскація активів після смерті підозрюваного не порушує автоматично презумпцію невинуватості, якщо така конфіскація ґрунтується на доведеному зв'язку майна зі злочинною діяльністю організованої групи, а не на «успадкуванні вини» членами сім'ї. Суд також наголошує, що треті особи повинні мати реальну можливість брати участь у процесі, оскаржувати конфіскацію та представляти свої докази.

Великий блок документа присвячений міжнародному співробітництву та процедурам конфіскації, що здійснюються в межах міжнародного співробітництва. Автори детально пояснюють, як положення Конвенції ООН проти корупції щодо взаємної правової допомоги та повернення активів співвідносяться з вимогами Європейської конвенції з прав людини. Документ демонструє, що країни-члени Конвенції не можуть автоматично виконувати іноземні

Висновки:

- **ЄСПЛ фактично визнає допустимість сучасних механізмів конфіскації без обвинувального вироку суду та механізмів контролю за необґрунтованими активами, але лише за умови наявності сильних процесуальних гарантій.** Держави можуть використовувати презумпції незаконного походження активів та розширену конфіскацію, якщо забезпечуються право на захист, незалежний судовий контроль і можливість ефективного оскарження.
- **Міжнародне співробітництво у сфері повернення активів не є автоматичним і потребує оцінки дотримання прав людини у державі-запитувачі.** Держави повинні перевіряти, чи не призведе виконання іноземного рішення про конфіскацію до грубого порушення права на справедливий суд, особливо у політично чутливих справах або в юрисдикціях із проблемами верховенства права.
- **Право власності не є абсолютним бар'єром для конфіскації активів, однак ЄСПЛ вимагає суворого дотримання принципу пропорційності.** Конфіскація повинна бути законною, передбачуваною, належно обґрунтованою та не створювати надмірного індивідуального тягаря для особи або третіх сторін.
- **Практика ЄСПЛ формує міжнародний стандарт повернення активів, сумісного зі стандартами захисту прав людини, який стає дедалі важливішим для глобальної антикорупційної системи.** Для держав це означає необхідність інтегрувати стандарти прав людини безпосередньо у законодавство про конфіскацію, взаємну правову допомогу, розшук активів та їх повернення, інакше навіть успішні справи щодо повернення активів можуть бути згодом делегітимізовані міжнародними судами.

конфіскаційні рішення, якщо існують серйозні ризики порушення права на справедливий суд у країні-запитувачі. Європейський суд з прав людини сформував підхід, відповідно до якого держава повинна оцінювати, чи не мало місце грубе заперечення права на справедливий суд у вихідному провадженні. Водночас Суд визнає важливість міжнародного співробітництва у боротьбі з корупцією та загалом надає державам широкий простір розсуду у питаннях виконання іноземних рішень про конфіскацію. Документ також аналізує окремі режими виконання санкцій та конфіскаційних заходів, запроваджених Радою Безпеки ООН та Європейським Союзом, де застосовуються специфічні стандарти оцінки прав людини.

Окремий розділ дослідження стосується статті 7 ЄКПЛ та принципу «немає злочину і покарання без закону». Автори пояснюють, що конфіскаційні заходи можуть визнаватися «покаранням» у розумінні Конвенції навіть тоді, коли національне законодавство формально визначає їх як цивільні або адміністративні. ЄСПЛ оцінює не лише формальну класифікацію, але й фактичну природу заходу, його цілі, суворість та наслідки для особи. Якщо конфіскація має каральний характер, вона не може застосовуватись ретроактивно. Суд також підкреслює, що застосування розширеної конфіскації або конфіскації без обвинувального вироку суду без достатньо чіткої правової основи може порушувати принципи передбачуваності та правової визначеності. Документ демонструє, що саме передбачуваність і чіткість законодавства є одними з ключових елементів режиму конфіскації, сумісного зі стандартами захисту прав людини.

Найбільш фундаментальний блок дослідження присвячений праву власності за статтею 1 Протоколу №1 до ЄКПЛ. Автори показують, що Європейський суд з прав людини дуже широко трактує поняття «майно» та «володіння», охоплюючи корпоративні права, фінансові активи, банківські рахунки, нерухомість та інші економічні інтереси. Суд визнає, що замороження, арешт і конфіскація активів становлять втручання у право власності, однак допускає таке втручання за умови дотримання трьох базових критеріїв: законності, легітимної мети та пропорційності. Особливу увагу Суд приділяє оцінці пропорційності. Держава повинна довести, що конфіскаційний захід є необхідним, не створює надмірного тягара для особи та відповідає цілям боротьби з корупцією або організованою злочинністю. Документ окремо аналізує ризики політично мотивованої конфіскації та дискримінаційної конфіскації, коли антикорупційні механізми можуть використовуватись для політичного переслідування опонентів або вибіркового правозастосування. Саме тому ЄСПЛ наголошує на необхідності незалежного судового контролю та обґрунтованості кожного конкретного втручання у майнові права.

У фінальній частині документа автори доходять висновку, що практика Європейський суд з прав людини фактично формує міжнародний стандарт повернення активів, сумісного зі стандартами захисту прав людини, який поступово стає глобальним орієнтиром для держав, міжнародних організацій та антикорупційних інституцій. Документ наголошує, що ефективність повернення активів сьогодні дедалі більше залежить не лише від наявності жорстких механізмів конфіскації, а й від їхньої легітимності та сумісності з міжнародними стандартами прав людини. Саме тому державам рекомендується інтегрувати гарантії захисту прав людини безпосередньо у законодавство про конфіскацію, взаємну правову допомогу, розшук активів та їх повернення, забезпечувати незалежний судовий контроль, прозорість процедур, права добросовісних третіх осіб та належну оцінку пропорційності у кожній конкретній справі. Документ фактично демонструє, що майбутнє міжнародної системи повернення активів визначатиметься не лише ефективністю переслідування корупційних активів, а й здатністю держав забезпечити баланс між боротьбою з незаконними фінансовими потоками та дотриманням фундаментальних прав людини.

Звіти окремих інституцій та експертів

Злочинний контур морської економіки: кримінальні проєкції у портовій системі Італії⁵

Diario di Bordo — щорічний звіт асоціації Libera, підготовлений авторським колективом у складі Марко Антонеллі, Франческі Рісполі та Пеппе Руджеро за участю представників правоохоронних органів та академічних дослідників. Первинну статистичну базу формують прес-релізи Агентства митниці та монополій Італії (ADM) та Фінансової гвардії (GdF), доповнені щоденним пресоглядом Асоціації портів Італії (Assoport). Дані структурні за одиницею аналізу «кримінальна подія», що дозволяє уникнути подвійного рахунку у випадках одного інциденту у кількох портах.

У 2025 році в системі морських портів Італії зафіксовано 131 кримінальний інцидент — зростання на 14% порівняно з 2024 роком (115 подій). Ще більш показовим є географічне розширення феномена: кількість залучених портів зростає з 30

⁵ <https://www.libera.it/documenti/schede/diario-di-bordo-3-web.pdf>

до 38 (+27%), а у 2025 році кримінальна активність вперше задокументована у 10 нових об'єктах. Лідером за абсолютним зростанням є Чивітавеккья (+250%, від 4 до 14 інцидентів), далі — Анкона (6→13, +116,7%) та Кальярі (2→6, +200%). Серед портів з найвищою абсолютною злочинністю — Анкона та Джоя-Тауро по 13 інцидентів, Генуя — 12. Водночас деякі порти, що у 2024 році входили до числа найбільш уражених, демонструють різке скорочення: Ліворно (-68,8%), Неаполь (-71,4%), Венеція (-85,7%). Цей парадоксальний результат автори пояснюють адаптивністю злочинних мереж: Генеральний прокурор Касаційного суду Пьетро Гаєта у своїй доповіді 2025 року прямо вказує, що посилення контролю у великих портах ЄС та Італії змушує злочинців переорієнтовуватися на вторинні порти з нижчим рівнем правоохоронного контролю.

Структура злочинної діяльності у 2025 році показує домінування трьох типів, що разом охоплюють близько 80% усіх інцидентів: наркотрафік (40 подій, ~31,5%), торгівля підробленими товарами (34 справи, 26,8%) та контрабанда (27 подій, ~21,1%). Фінансово-економічні злочини (незаконні фінансові операції та валютні злочини по 5 справ кожну, по 3,9%) статистично виглядають нечисленними — однак автори застерігають, що це відображає не їхню відсутність, а значно вищий поріг виявлення: фінансові схеми в портовому секторі мають складну структуру та потребують спеціалізованих фінансово-розвідувальних методів виявлення, що залишаються за межами доступних журналістських або митних джерел.

Щодо суб'єктів злочинної діяльності, аналіз оперативних матеріалів Національного антимафіозного управління (DNA) та Антимафіозного слідчого управління (DIA) за 1994-2024 роки виявив присутність 113 кримінальних кланів у 71 порту Італії. Серед 58 портів із загальнодержавним економічним значенням 38 (65,5%) були у сфері інтересів організованих злочинних угруповань. Поряд з традиційними структурами — 'Ндрангета, Камора, Коза Ностра, Sacra Corona Unita — суттєву транснаціональну роль відіграють мережі з Азії, Східної Європи, Нігерії та Мексики. Особливу

Висновки:

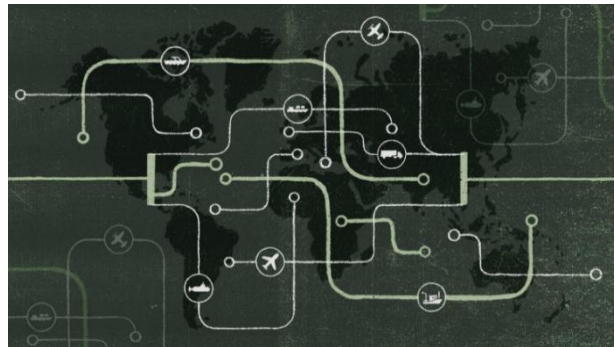
- **Адаптивна переорієнтація злочинних маршрутів на вторинні порти (10 нових об'єктів у 2025 році) після посилення контролю у великих хабах ЄС вимагає від СПФМ перегляду географії ризику при оцінці клієнтів-логістичних операторів, постачальників портових послуг та компаній морських перевезень у Середземноморському регіоні з розширенням покриття EDD на «периферійні» порти, ігноровані раніше.**
- **Фінансово-економічні злочини у портах суттєво недооцінені у публічній статистиці (3,9% від загального числа інцидентів), оскільки їх виявлення вимагає фінансово-розвідувальних методів, а не митного контролю. СПФМ, що обслуговують портову та логістичну галузь, мають розуміти, що видима частина «айсбергу» є критично малою, та застосовувати розширену поведінкову аналітику транзакцій у цьому секторі.**
- **Корупційна вразливість Системних портових органів (45 підозрілих інцидентів за 8 років) формує специфічний ризик при обслуговуванні клієнтів — портових операторів і компаній, залучених до публічних закупівель у портовій інфраструктурі: процедури EDD мають включати детальний аналіз корпоративних зв'язків, контрактних відносин з публічними органами та ідентифікацію PEP серед осіб з управлінськими повноваженнями в цих структурах.**
- **Модель «кримінального агентства» албанських угруповань, що пропонують брокерські послуги у ланцюгах наркотрафіку, є класичним прикладом проміжного розшарування (intermediary layering), що ускладнює встановлення кінцевого бенефіціара злочинних фінансових потоків. Ці типологічні ознаки мають бути інтегровані у сценарії транзакційного моніторингу для клієнтів морської логістики.**

роль займають албанські злочинні угруповання: за словами Генерального прокурора Гаети, вони побудували присутність вздовж усього ланцюга наркотрафіку — від районів виробництва в Південній Америці до портів прибуття (Ліворно, Вадо-Лігуре, Чивітавеккья, Равенна, Трієст, Катанія) — та виконують функцію «агентства послуг», пропонуючи брокерські посередницькі послуги іншим кримінальним організаціям, включаючи провідні італійські мафіозні структури. Ця модель є прикладом функціональної спеціалізації у транснаціональній організованій злочинності.

Окремий розділ звіту присвячено корупції у Системних портових органах Італії (Autorità di Sistema Portuale): за 2018-2025 роки задокументовано 45 підозрілих корупційних інцидентів у рамках моніторингу 16 органів публічного управління. Ця статистика, хоча й методологічно обмежена колом доступних відкритих джерел, чітко вказує на системну вразливість у сфері стратегічних управлінських рішень щодо портової інфраструктури — від розподілу причальних місць до контрактів на виконання портових послуг. Звіт містить детальний тематичний кейс порту Ліворно (в т.ч. за участю представника поліції м. Латина), аналіз маршруту кокаїну «Сантос — Джоя-Тауро», інтерв'ю з бразильським прокурором Лінкольном Гакія про трансформацію Першої команди столиці Бразилії (PCC) у транснаціональну організацію та інтерв'ю з французьким слідчим Ніколя Бессоном про стратегії протидії незаконному трафіку в порту Марселя. У перспективі авторів, реакцією системи мають стати: розширення використання технологій X-ray сканування та аналітики даних у портах, збільшення ротації персоналу, розширена програма захисту осіб, що повідомляють про порушення (whistleblowers), а також глибша міжнародна координація між портовими органами та правоохоронними структурами.

Світовий ринок кокаїну у 2025 році – рекорди та адаптація центрів сили ⁶

Масштабний звіт InSight Crime пропонує глибоку діагностику стану світової індустрії кокаїну. Головний висновок цього аналізу звучить парадоксально, але переконливо: у той час як Сполучені Штати намагаються повернути «війну з наркотиками» до її найбільш архаїчних, милітаризованих форм часів 1980-х років, самі злочинні синдикати здійснили потужний стрибок уперед.

Загальний тренд 2025 року, який детально фіксує звіт, демонструє не просто кількісне зростання обсягів вилученого наркотику, а фундаментальну, тектонічну трансформацію маршрутів переміщення, технологій логістичного забезпечення та, що найважливіше, географії кінцевого споживання.

Якщо подивитися на карту Латинської Америки та Карибського басейну – регіону, який традиційно є епіцентром виробництва та первинного транзиту, – стає очевидним глибокий розкол у динаміці конфіскацій. Приблизно в половині країн цього регіону обсяги вилученого кокаїну у 2025 році суттєво зросли, тоді як в іншій половині вони впали, іноді катастрофічно. Цей розрив не є випадковим. Він прямо й однозначно вказує на активне, динамічне зміщення логістичних коридорів: злочинці навчилися реагувати на нові міжнародні стратегії перехоплення блискавично, іноді випереджаючи саму розробку цих стратегій.

Як наголошують автори звіту, ключовими факторами цієї трансформації стали використання рідкого кокаїну для обману сучасних сканерів у портах, перехід на вітрильні судна замість

⁶ <https://insightcrime.org/news/insight-crimes-2025-cocaine-seizure-round-up/>
<https://insightcrime.org/news/5-takeaways-from-2025s-cocaine-seizure-data/>

швидкісних катерів (що робить перевезення менш помітними для радарів і супутників), а також активне освоєння нових тихоокеанських маршрутів. Усе це зробило глобальну торгівлю кокаїном більш інноваційною, гнучкою та географічно розпорошеною, ніж будь-коли за всю попередню історію.

Колумбія, яка вже багато років поспіль залишається беззаперечним світовим лідером виробництва кокаїну, у 2025 році вразила навіть досвідчених аналітиків. За даними Міністерства оборони, Національної поліції та Директорату кримінальних розслідувань, колумбійські правоохоронці конфіскували 445,9 тонни кокаїну безпосередньо на території країни. Це означає приголомшливе зростання на 59,4% порівняно з 279,7 тоннами, вилученими у 2024 році. Окрім того, Колумбія зробила внесок у вилучення ще 633 тонн за межами своїх кордонів – ймовірно, через спільні операції або на основі оперативної інформації, наданої іншим країнам. Абсолютним рекордом року став епізод у тихоокеанському порту Буенавентура, одному з найважливіших вузлів експорту: там з одного-єдиного контейнера вилучили 14 тонн кокаїну, що стало найбільшою разовою конфіскацією у світовому масштабі.

Однак технологічний прогрес не обмежився контейнерними хитрощами. У липні колумбійська поліція перехопила дистанційно керовану нарко-субмарину біля північного узбережжя країни. На момент виявлення вона не несла безпосереднього вантажу – але правоохоронці вважають, що це були випробування, тест-драйв перед тим, як запустити серію безпілотних підводних апаратів для трансатлантичних поставок. Примітно, що всі ці подвиги відбувалися на тлі погіршення дипломатичних відносин із Вашингтоном: Сполучені Штати додали Колумбію до свого списку націй, які, на думку американської адміністрації, недостатньо співпрацюють у боротьбі з наркотрафіком.

На противагу Колумбії, ситуація в інших двох країнах так званого «андського трикутника» виглядає зовсім інакше, хоча й не менш промовисто. Болівія у 2025 році зафіксувала різке, майже драматичне падіння обсягів вилученого кокаїну – лише 17,1 тонни, тоді як у 2024 році цей показник сягав 45,9 тонни. Однак автори звіту закликають не поспішати з оптимістичними висновками. Рекорд 2024 року був значною мірою досягнутий через особливість місцевої методики: тоді до ваги «кокаїну» зарахували загальну масу вантажу, який складався з кокаїнової пасти, перемішаної з борошном чи іншими наповнювачами. У 2025 році методика повернулася до прийнятних стандартів, і реальна динаміка виглядає як повернення до рівня 21,3 тонни, вилученої у 2023 році.

Водночас політичні зміни в Ла-Пасі можуть мати далекосяжні наслідки: новий уряд на чолі з Родріго Пасом відновив співпрацю з американським Управлінням боротьби з наркотиками (DEA), яке попередній президент Ево Моралес вигнав із країни ще у 2008 році. Це може призвести до активізації спільних операцій у найближчі роки, хоча поки що ефекту від цих кроків не видно.

Набагато тривожнішою є ситуація в Перу. Там Міністерство внутрішніх справ прозвітувало про знищення 55,6 тонни наркотичних речовин протягом 2025 року, причому 70% із них були охарактеризовані як «кокаїноподібні субстанції». Однак ці дані є вкрай непрозорими: звіт прямо зазначає, що Перу взагалі не відповів на офіційний запит InSight Crime щодо деталізації цифр. Неясно, чи йдеться про вагу вилученого матеріалу чи про вагу знищеного матеріалу після хімічної обробки, і головне – яка частка з цього припадає саме на чистий кокаїн. Ця інформаційна непрозорість є прямим наслідком хронічної політичної нестабільності та глибокої корупції, які роками паралізують антинаркотичну політику Перу, що дозволяє злочинцям почуватися відносно безпечно на перуанській території.

Еквадор у 2025 році продемонстрував дуже показову та динамічну картину, яка ілюструє загальний принцип «перетікання» маршрутів. Внутрішні конфіскації в країні впали зі 157,7 тонни у 2024-му до 75,9 тонни у 2025-му – тобто більш ніж удвічі. Однак вилучення, які еквадорські

силовики здійснили у відкритому морі та спільно з міжнародними партнерами, навпаки, зросли з 99,4 до 124 тонн. Це свідчить, що трафік не зник, але змінив свою географію: посилення контролю на еквадорській території та в її портах змусило організаторів виводити логістику далі в океан.

Але найцікавіше – це економічний ефект таких заходів. Як зазначає звіт із посиланням на поліцейські джерела в провінції Манабі, ціна послуг рибалок, яких наймають для транспортування кокаїну до Центральної Америки, різко зросла. Якщо у 2023-2024 роках за один рейс капітан судна отримував до 20 тисяч доларів, а його помічник – близько 5 тисяч, то тепер сума становить від 15 до 40 тисяч доларів лише за одного члена екіпажу. Таке зростання цін є класичною реакцією ринку на підвищення ризиків: менше людей готові брати участь у небезпечних рейсах, і тому ті, хто залишається, можуть диктувати свої умови.

Венесуела, своєю чергою, заявила про рекордні 42,6 тонни конфіскованого кокаїну – зростання з 35,1 тонни у 2024 році. Однак до цих цифр аналітики ставляться з величезним скепсисом через тотальну непрозорість венесуельської статистики та відсутність незалежних механізмів верифікації. Саме роль Венесуели як транзитної країни стала формальним приводом для безпрецедентних американських авіаударів у міжнародних водах, що розпочалися у вересні 2025 року. Ці удари тимчасово витіснили потоки кокаїну з традиційних точок виходу, зокрема острова Маргарита та штатів Фалькон і Сукре, проте завдали серйозної шкоди легальному рибальському промислу, знищуючи човни, які не мали жодного стосунку до наркоторгівлі.

Центральна Америка, цей традиційний сухопутний і морський міст між південноамериканськими виробниками та північноамериканським споживачем, пережила у 2025 році різкі контрасти.

Коста-Рика стала справжнім лідером зростання: конфіскації збільшилися на 72,4%, досягнувши 46,5 тонни. Країна, яка ще нещодавно сприймалася передусім як туристичний рай, тепер входить до п'ятірки держав походження кокаїну, який надходить до бельгійського порту Антверпена – головних європейських воріт для наркотрафіку. У відповідь на цей тиск тодішній президент Родріго Чавес ініціював конституційну реформу, яка дозволяє екстрадицію громадян Коста-Рики до Сполучених Штатів за звинуваченнями у наркоторгівлі та тероризмі – крок, який ще кілька років тому здавався немисливим. Однак ефективність цих заходів підринається зсередини корупцією: у червні 2025 року було заарештовано колишнього міністра безпеки Коста-Рики, якого звинуватили саме в наркоторгівлі та корупції.

З іншого боку, Гондурас продемонстрував катастрофічне падіння офіційних конфіскацій – на 94%, до 1,6 тонни. Але автори звіту наполегливо радять не вірити цій цифрі буквально, адже змінилися не лише показники, а й джерело даних (2024 року звітувало Міністерство безпеки, а 2025-го – збройні сили), що робить пряме порівняння некоректним. Набагато тривожнішою є довгострокова тенденція: в Гондурасі стрімко поширюється вирощування коки. Згідно з даними незалежної неурядової організації ACLED, за часів адміністрації Сіомари Кастро кількість вилучень посівів коки зросла вп'ятеро порівняно з другим терміном її попередника Хуана Орландо Ернандеса, який згодом відсидів 19 місяців в американській в'язниці за наркозвинуваченнями (і був помилуваний Дональдом Трампом у листопаді 2025 року). Вирощування коки поширюється в сільські райони Колон, Оланчо, Атлантіди та Йоро, що означає поступове перетворення Гондурасу з транзитної країни на країну-виробника.

Окрему увагу в звіті приділено Тихоокеанському узбережжю як головній артерії, що з'єднує Анди з ринками Азії та Океанії.

Мексика, яка залишається критичним коридором до США, конфіскувала майже 59,9 тонни – щоправда, ці дані охоплюють неповний період з жовтня 2024 по червень 2025 року. Багато з найбільших вилучень сталися саме в морі, зокрема 4,5 тонни в березні та 4,2 тонни в квітні були

знайдені на звичайних човнах, а в червні 3,5 тонни вилучили з підводного човна біля узбережжя Герреро.

Однак найгучнішою подією стало вбивство в лютому лідера Картелю Нового Покоління Халіско (CJNG) Немесіо Осегера Сервантеса, відомого як «Ель Менчо». Ще надто рано робити висновки, але очевидно, що бізнес виявився глибоко фрагментованим, і численні фракції, окремі лідери та навіть цілі родини, пов'язані з CJNG, продовжують підтримувати логістичні зв'язки по всьому континенту.

Аргентина, яка рідко потрапляє до заголовків як основний гравець у кокаїновій торгівлі, встановила внутрішній рекорд – 13,5 тонни, що на 13,2% більше, ніж у 2024 році. Це значною мірою заслуга плану «Парана», який запровадив цілодобовий моніторинг річкового шляху Парани-Парагвай, що проходить через Росаріо – одне з найважливіших логістичних вузлів. Дрони, радари, тепловізори та сканери в режимі реального часу зробили цю річку набагато менш привабливою для контрабанди.

Натомість Парагвай продемонстрував різке падіння – на 82,6%, до мізерної 1 тонни. Але й тут, як і у випадку з Болівією, аналітики пояснюють це не успішною боротьбою, а ефектом бази: у 2024 році більшість із 5,5 тонн припала на один-єдиний рекордний рейд, а отже, 2025 рік просто повернувся до «норми». Тим часом корупція в Парагваї нікуди не поділася – показовим є засудження чинного сенатора від правлячої партії «Колорадо» Еріко Галеано, якого визнали винним у наданні логістичної підтримки і відмиванні прибутків, але який досі не був формально заарештований.

У Бразилії, найбільшій економіці регіону, конфіскації порошкоподібного кокаїну сягнули 135,3 тонни. Однак це менше, ніж сумарні 213,7 тонни (включно з базою та креком) у 2024 році, але така різниця може бути наслідком зміни методики звітування. Важливіше те, що трафіканти почали обходити традиційний порт Сантус, перевантажуючи поставки через порти Паранаква, Сальвадор і Рорайма, а також активно використовують Амазонку: вперше в історії правоохоронці захопили нарко-субмарину з 6,5 тоннами кокаїну, яка пройшла бразильською Амазонкою.

Однак справжні географічні зрушення 2025 року відбулися не так у Латинській Америці, як на споживчих ринках по іншій бік Атлантики. Європа переживає ескалацію насильства, яку правоохоронці прямо пов'язують із рекордним припливом кокаїну.

Бельгія залишається головними воротами: порт Антверпена, який історично домінує в європейському імпорті, у 2025 році «набрав» 55 тонн – на чверть більше, ніж торік. Однак Нідерланди, багаторічний сусідній гігант, повідомили про зниження з 38 до 24,5 тонни, що свідчить про цілеспрямоване зміщення маршрутів кримінальними організаціями на менш захищені порти та сусідні країни.

Франція наростила обсяги вилученого майже на 50% – до 31,3 тонни, і це супроводжувалося вибухом бандитської «війни» в портах Марселя та Гавра. У відповідь у квітні 2025 року французькі парламентарії ухвалили жорсткий антинаркотичний закон, який створив національну прокуратуру з питань організованої злочинності, дозволив тримати наркобаронів в ізоляції від інших ув'язнених у спеціальних в'язницях та передбачив закриття компаній, замішаних у відмиванні наркодоходів.

Португалія побила двадцятирічний рекорд – 25,6 тонни, і це зростання п'ятий рік поспіль. Близько 95% кокаїну потрапляє до Португалії морем, і вперше Бразилія витіснила Колумбію з позиції головного джерела поставок. Найбільший злочинний синдикат Бразилії, Перша столична команда (PCC), активно експортує наркотики в Португалію, фактично контролюючи трансатлантичний потік.

Але найбільш геополітично значущим зрушенням, зафіксованим у звіті, є стрімке зростання ринків Східної Азії та Океанії.

Південна Корея заявила про найбільше в історії країни вилучення – 2 тонни кокаїну на судні, що вирушило з Мексики та пройшло через Еквадор, Панаму та Китай, а загалом корейці конфіскували 2,6 тонни за рік.

Китай, який довго вважався відносно закритим для кокаїнового імпорту, у червні 2025 року знищив великий морський канал контрабанди наркотиків.

Австралія, де ринок кокаїну вже є стабільним, збільшила вилучення майже на 40% – до 7,8 тонни. У липні 2025 року у Французькій Полінезії було конфісковано 1,6 тонни кокаїну – операцію назвали історичною, і вантаж, за даними слідства, прямував саме до Австралії.

Новозеландські митники лише за десять місяців 2025 року вилучили в порту Тауранга 430 кілограмів – це вдвічі більше, ніж за весь 2024 рік. Але найбільш показовою є історія з двома покинутими суднами, виявленими в Азійсько-Тихоокеанському регіоні. Такі судна – малопомітні, майже невидимі для радарів – раніше були рідкістю тут, але 2025 року їх знайшли одразу два. Слідство припускає, що вони подолали понад 13 тисяч кілометрів від берегів Південної Америки до Соломонових островів – це більше чверті окружності Землі. Той факт, що злочинці готові інвестувати в такі наддалекі експедиції, означає, що попит у регіоні є стабільним і високоприбутковим.

Підсумовуючи цей вичерпний огляд, можна з упевненістю сказати: звіт фіксує народження нової, радикально відмінної реальності у світовій торгівлі кокаїном. Ринок став не просто мультиполярним – він став глобально розподіленим, технологічно гнучким і надзвичайно

стійким до зовнішніх шоків. Виробники та злочинці більше не покладаються виключно на американського споживача, оскільки ринок США насичений до краю, а ціни продовжують падати. Натомість вони агресивно освоюють віддалені куточки планети – від Східної Азії до Океанії, – використовуючи порти, які ще п'ять років тому вважалися периферійними.

Ліквідація лідерів картелів, авіаудари по суднах, арешт президентів цілих країн, конституційні реформи та найсучасніші сканери – усе це виявляється не здатним зупинити потік. Це лише переформатовує маршрути, змушує зростати ціни на послуги дрібних посередників та штовхає злочинців на пошуки дедалі більш екзотичних методів транспортування – від безпілотних субмарин до вітрильників. Аналітикам, поліцейським і політикам доведеться усвідомити: стара гра закінчилася, почалася нова,

Висновки:

- **Технологічна адаптація перемагає мілітаризовану боротьбу.** Злочинці масово перейшли на рідкий кокаїн, дистанційно керовані субмарини та вітрильні судна, що робить їх фактично невразливими для традиційних сканерів та авіаударів.
- **Колумбія – абсолютний рекордсмен 2025 року.** Країна конфіскувала 445,9 тонни кокаїну (+59,4% до 2024 року), включаючи найбільше разове вилучення (14 тонн в одному контейнері), що не завадило їй потрапити до «чорного списку» США за нібито відсутність співпраці.
- **Географічний зсув споживання.** Порт Антверпена вилучив 55 тонн, Франція та Португалія б'ють рекорди, водночас Південна Корея (+2,6 тонни), Австралія (+7,8 тонни) та Нова Зеландія демонструють стрімке зростання ринку.
- **Ціна ризику зростає, потік не зупиняється.** У Еквадорі вартість послуг одного члена екіпажу для перевезення кокаїну підскочила до 15–40 тис. за рейс, що свідчить про те, що посилення контролю не знищує ринок, а лише здорожчує логістику та збільшує доходи криміналітету.

і сьогодні в ній правила диктують злочинці, а не ті, хто намагається їх зупинити.

Глобальний чорний ринок вкрадених автомобілів: анатомія маршрутів, посередників та сліпих зон правосуддя⁷

Проблема викрадення транспортних засобів у країнах Західної Європи та Сполученого Королівства давно перестала бути суто локальним явищем або джерелом для дешевих детективних сюжетів. Сьогодні це складна, добре структурована, хоча й водночас децентралізована галузь транснаціональної злочинної економіки, обіг якої обчислюється мільярдами євро щороку.

Однак протягом останніх десятиліть аналітики, правоохоронці та дослідники стикалися з парадоксальною ситуацією: попри величезну кількість вкрадених автомобілів, їхній подальший шлях часто губився одразу після перетину кордону. Хто саме викрадає машини, як вони перетинають Ла-Манш та Європу, чому опиняються в Африці і хто на цьому заробляє — ці питання десятиліттями залишалися без відповідей.

Глобальна ініціатива проти транснаціональної організованої злочинності (GI-TOC) оприлюднила

грунтовну працю, яка пропонує першу детальну панораму всього злочинного ланцюга — від моменту крадіжки до фінального. І результати цього дослідження виявилися несподіваними навіть для досвідчених фахівців.

Почнімо з кількісного нюансу, який часто втрачається у медійному дискурсі. Декілька років тому Британська служба боротьби зі злочинністю на транспорті (NaVCIS) оприлюднила вражаючі цифри: з 2021 по 2024 роки серед відправлених «на експорт» вкрадених автомобілів 38,5% прямували до Демократичної Республіки Конго (ДРК), а ще 20,1% — до Об'єднаних Арабських Еміратів. Ці дані негайно стали сенсацією і були підхоплені провідними виданнями, створивши образ Центральної Африки як ледь не основного світового «звалища».

Однак автори звіту застерігають від поспішних висновків. Наведені показники базуються на дуже обмеженій вибірці — фактично на тих небагатьох сотнях контейнерів, які вдалося перехопити лише у чотирьох портах південної Англії за участі лише трьох-чотирьох офіцерів NaVCIS. Це не репрезентативна статистика, а швидше інтелектуальний зріз, який може суттєво перебільшувати роль одних країн і недооцінювати роль інших.

Якщо оцінювати загальний обсяг крадіжок «на експорт» (а вони, за найскромнішими підрахунками, сягають щонайменше 8000 автівок на рік лише у Великій Британії), ринок ДРК виявляється занадто малим, щоб поглинути навіть помітну їхню частку. Автомобілів там надзвичайно мало — ними володіє лише крихітний прошарок еліти, а пересічні конголезці пересуваються таксі-мікроавтобусами, гужовим транспортом або мотоциклами. Таким чином, ДРК виступає радше ексклюзивним ринком для найдорожчих позашляховиків і люксових моделей, а основні потоки вкрадених машин прямують зовсім в інші регіони — насамперед до країн Перської затоки, Західної та Східної Африки.

⁷ <https://globalinitiative.net/wp-content/uploads/2026/04/Liam-OShea-et-al-Theft-for-export-Where-do-stolen-cars-and-parts-from-the-UK-and-EU-end-up-GI-TOC-April-2026.pdf>

Але щоб зрозуміти, як і чому Конго стало одним із символів цієї торгівлі, потрібно проаналізувати місцевий контекст. ДРК — це класичний приклад слабкої держави. Після десятиліть колоніалізму, диктатури Мобуту та руйнівних воєн 1990-х років політична система країни перетворилася на складний конгломерат патронажних мереж, де доступ до ресурсів і влади визначається не формальними інституціями, а особистими зв'язками та здатністю платити.

Корупція тут не є відхиленням — вона є головним механізмом функціонування держави. Коли говориться, що вкрадений з Лондона чи Парижа автомобіль потрапляє до Кіншаси, цей шлях долається саме завдяки корупції. Перша зупинка — порт Матаді, головні морські ворота країни на заході. Сюди контейнери з автомобілями прибувають вже з демонтованими GPS-трекерами — це елементарний крок, аби ускладнити відстеження.

Далі починається головне: аби контейнер пройшов митне оформлення без перевірки, достатньо звичайного хабаря. Якщо ж виникають проблеми, на сцену виходять посадовці ONATRA — національної транспортної адміністрації, які за окрему плату можуть забезпечити доступ механіків до складських приміщень ще до того, як його буде офіційно розмитнено. Там відбувається «санітарна обробка» — змінюються номери кузова, знищуються рештки ідентифікаційних міток. Після цього автомобілі відправляються на 300 кілометрів углиб країни, в Кіншасу.

Іноді процедура легалізації продовжується в столиці: за допомогою посередників отримують підроблені реєстраційні документи від корумпованих чиновників DGI (податкової) або DGRAD — вартість такого пакету може сягати двох тисяч доларів, але після цього машина стає повністю «чистою» в межах конголезької системи.

Цікаво, що клієнти, які купують ці позашляховики, зовсім не обов'язково є жертвами обману. Багато хто з політиків, вищих армійських офіцерів або великих бізнесменів чудово розуміють «походження» автівки, але покладаються на свій імунітет. Якщо ж автомобіль все ж таки вилучають поліція чи митниця, справа рідко доходить до покарання — за кілька тисяч доларів його можна забрати назад, або втрутиться «потрібний» генерал чи навіть міністр, який накаже припинити розслідування. Відомі випадки, коли конголезькі інспектори Інтерполу отримували погрози смертю або навіть опинялися під арештом після того, як розкривали участь високопосадовців у торгівлі краденими авто.

Окремо варто сказати про уявний зв'язок цієї торгівлі з конфліктом на сході ДРК, де діють десятки збройних угруповань, включно з M23, «Союзними демократичними силами» (пов'язаними з Ісламською державою) та різноманітними загонами самооборони. Дослідження не знайшло жодних доказів того, що викрадені в Європі автомобілі систематично потрапляють до рук цих угруповань або використовуються для фінансування тероризму. Так, M23 дійсно контролює деякі прикордонні переходи та оподатковує імпорт, включаючи автомобілі, але мова йде переважно про дешевші моделі та вантажівки, а не про розкішні європейські позашляховики. Таким чином, викрадені авто в Конго — це переважно маркер статусу для еліти, яка часто нажила статки на незаконному видобутку золота чи кобальту, але сам ланцюг постачання авто залишається відносно відокремленим від ланцюгів постачання мінералів.

Переходячи до іншої ключової локації — Об'єднаних Арабських Еміратів, — ми бачимо діаметрально протилежну модель. ОАЕ, зокрема Дубай, є одним із найбільших у світі хабів з реекспорту вживаних автомобілів. Щороку тут реєструється імпорт на понад 20 мільярдів доларів, а обіг ринку вживаних машин сягає ще 20 мільярдів. При цьому власне внутрішній ринок Еміратів насичується досить швидко — населення становить близько 10,6 мільйонів, з яких майже 80% іноземці, які часто орендують, а не купують авто. Логіка проста: переважна більшість імпортованих машин призначена для реекспорту. Цей бізнес побудований на швидкості, об'ємах та мінімальному втручанні держави.

У Дубаї діє близько 30 вільних економічних зон — і кожна з них має власні спрощені правила реєстрації, 100% іноземну власність та відсутність мит для товарів, що йдуть транзитом. Автомобілі, які прибувають до порту Джебель-Алі, проходять мінімальний контроль: митниця фіксує імпортера, вартість, номери двигуна та шасі, але не перевіряє походження за міжнародними базами викрадених авто, якщо вони не призначені для внутрішнього ринку. Якщо ж машина має на меті транзит — а такі документи можна оформити за кілька годин, — вона взагалі може не проходити фізичний огляд.

Саме тому викрадені люксові автомобілі, які були вкрадені в Лондоні чи Мілані, через тиждень вже вільно продаються на ринку Аль-Авір в Дубаї або на знаменитому «Суку Аль-Харадж» у Шарджі. Там тисячі дилерів, переважно вихідців з Південної Азії, виставляють машини на продаж, і покупці можуть навіть не здогадуватися про кримінальне минуле. Ті ж, хто здогадується, просто збивають ціну. Дослідники навіть зустріли термін «флеш-аукціони» — коли прибуває контейнер із краденими запчастинами, і торги починаються ще до того, як він повністю відкритий.

Окремий пласт цієї торгівлі — ринок автозапчастин. Він, на думку багатьох експертів, навіть більший, ніж ринок цілих автомобілів. І тут крадіжки з Європи та США стають особливо вигідними.

Уявіть собі: у Лондоні працює «чоп-шоп» (нелегальний цех з розборки автомобілів), з якого відправляють контейнери «родичам» у Дубай звідти вони розходяться по всьому регіону. В Ербілі (Іракський Курдистан), куди автори дослідження теж здійснили поїздку, один продавець купує такі запчастини по 6 доларів за одиницю, а продає вже по 50-100 доларів, і більшість із них в кінці потрапляють до Ірану. Чому так дорого? Тому що Іран перебуває під санкціями, і доступ до оригінальних європейських запчастин для іранських водіїв — величезна проблема. Чорний ринок пропонує рішення, і ціна злітає в рази. Таким чином, санкційний режим, хоч і спрямований на обмеження іранської економіки, парадоксальним чином стимулює попит на викрадені автозапчастини, а Дубай стає ідеальним перевалочним пунктом.

Хто ж є ключовими суб'єктами на всіх цих етапах?

Автори звіту наполягають на понятті «мережевої модульності» (networked modularity). Існують окремі спеціалізовані групи або навіть окремі люди, які виконують строго визначені функції. Наприклад, безпосередні викрадачі сьогодні — це технічні фахівці, які володіють відповідними навичками та обладнанням. Вони не займаються логістикою. Вони можуть продати машину «процесору» — людині, яка має зв'язки з «чоп-шопами» або з фальсифікаторами документів. Ті своєю чергою співпрацюють з логістами, які можуть і не знати, що везуть крадене, але закривають очі на дивні номери або статус контейнера. А вже логісти знаходять покупців через посередників у Дубаї чи Конго. І вся ця система тримається на особистих контактах, часто родинних або етнічних. Але немає єдиного центру — це радше тимчасові коаліції, які розпадаються після виконання завдання. Така структура робить їх надзвичайно стійкими до переслідувань: навіть якщо поліція перехоплює контейнер або закриває один «чоп-шоп», інші ланки можуть продовжувати працювати з новими партнерами.

Важливим є також порівняння правоохоронних пріоритетів. Після різкого падіння кількості викрадень на початку 2000-х (завдяки іммобілайзерам та іншим технологіям) поліція переключилася на боротьбу з тероризмом, кіберзлочинністю, торгівлею наркотиками та людьми. Спеціалізовані підрозділи з автотранспортної злочинності були скорочені або взагалі ліквідовані. У Великій Британії до недавнього часу лише один аналітик в національному центрі Oral відповідав за аналіз всієї інформації про крадіжки авто. NaVCIS має лише трьох-чотирьох офіцерів, які чергують у портах. Інформація, що надходить від трекінгових компаній (а вони бачать десятки місць «відстою» викрадених машин, гаражі, які використовуються постійно),

часто не веде до розслідувань, бо бракує ресурсів. Тому злочинці сприймають цю діяльність як низькоризикову та високоприбуткову.

Один з опитаних злодіїв відверто сказав: викрадати машини зараз набагато безпечніше, ніж торгувати кокаїном. Ризик потрапити за ґрати мінімальний, а прибуток може сягати десятків тисяч фунтів за одну операцію. В ЄС ситуація подібна: прикордонний контроль у Шенгенській зоні майже відсутній, тому викрадена в Німеччині машина може бути в Польщі або Литві вже за кілька годин, а звідти — контейнером до Африки. Європейська інформаційна система SIS та EUCARIS існують, але оновлюються повільно, доступ до них у реальному часі для прикордонників не завжди забезпечений, і вони не інтегровані з системами портового контролю.

Отже, куди ж прямують основні потоки? Звіт підтверджує, що географія викрадень на експорт майже дзеркально відтворює легальну торгівлю вживаними автомобілями. Найбільшими реципієнтами є країни Африки (Західна Африка — через порти Беніну, Того, Гани; а також Кенія, Танзанія, Уганда — через порти Східної Африки), Близького Сходу (Ірак, Ємен, Йорданія) та пострадянські країни (Грузія, Вірменія, Азербайджан, а також Центральна Азія).

Роль російського ринку після вторгнення в Україну залишається незрозумілою через санкції, але окремі партії, ймовірно, продовжують проходити через Кавказ або Центральну Азію.

Примітно, що дослідження не знайшло жодних доказів системного використання викрадених автомобілів для відмивання великих капіталів. Для того, щоб «відмити» серйозну суму, потрібно переганяти тисячі машин — це громіздко, ризиковано та неефективно. Натомість для цього використовуються «суперкари» — значно дорожчі, рідкісні та легші з точки зору логістики автомобілі, або ж ринок нерухомості в Дубаї чи Лондоні. Таким чином, викрадені автомобілі — це швидше спосіб заробітку, аніж засіб легалізації доходів.

На завершення, які ж висновки можна зробити з цієї аналітики? Автори звіту прямо заявляють: намагатися вирішити проблему крадіжок на експорт шляхом «зміцнення потенціалу» поліції чи митниці в ДРК або ОАЕ — марна справа. У Конго немає політичної волі, а еліти самі є частиною проблеми. В ОАЕ вся економічна модель побудована на мінімальному регулюванні та швидкості обігу товарів, і поки це приносить прибутки, влада не зацікавлена в жодних радикальних змінах.

Єдиний ефективний підхід — це сконцентрувати зусилля в країнах походження, тобто у Великій Британії та ЄС. І там пропонується конкретний набір дій. По-перше, створити невеликий, але потужний національний підрозділ з консолідованою розвідкою та слідчим потенціалом, який би

Висновки:

- **Обмеженість даних про «топ-напрямки».** Широко розтиражована статистика, нібито 38,5% викрадених у Британії автівок потрапляють до ДРК, є артефактом нерепрезентативної вибірки. Реальний обсяг ринку ДРК надто малий для таких потоків, що свідчить про хибність спрощених уявлень про географію.
- **Мережева, а не ієрархічна організація.** Торгівля краденими авто на експорт побудована не на вертикальних картелях, а на гнучких, модульних мережах спеціалізованих злодіїв, які діють ситуативно без єдиного центру управління.
- **Розмивання межі між легальним та кримінальним.** У країнах-джерелах (ЄС, Британія) походження має критичне значення. Однак у країнах-транзитерах (ОАЕ) та призначення (ДРК) фальшиве походження впливає лише на ціну, а не на юридичні ризики.
- **Марність традиційних інтервенцій у країнах-транзитерах.** Зміцнення потенціалу поліції в ДРК чи ОАЕ без зміни політичних стимулів є неефективним через корупцію або економічну модель, побудовану на швидкості та мінімумі регуляцій.

цілеспрямовано займався організаторами, а не дрібними викрадачами. По-друге, посилити регулювання «низових ринків» — гаражів, автосалонів, пунктів прийому металу — шляхом обов'язкової верифікації походження автомобілів та запчастин, особливо для експортних контейнерів. По-третє, запровадити більш жорсткі вимоги до ідентифікації особи, яка наймає контейнер, та зробити обов'язковою електронну реєстрацію всіх транзакцій. І, нарешті, створити спільну базу даних за VIN-кодами, доступну в реальному часі для поліції, митниці, страхових компаній та автодилерів у всій Європі.

Такі системи вже працюють в Бельгії (Car-Pass), і вони суттєво ускладнюють легалізацію викрадених автомобілів на внутрішньому ринку, але їх потрібно масштабувати на міжнародну торгівлю. Лише поєднання кримінального переслідування ключових фігур та адміністративних обмежень для всього ринку здатне змінити сприйняття цього бізнесу як «низькоризикового».

Поки ж ситуація залишається тривожною: в той час як у Німеччині, Франції та Іспанії за останні 15 років крадіжки автомобілів скоротилися на 40-60%, у Великій Британії вони впали лише на 6% за той самий період, а після пандемії знову пішли вгору. Це означає, що прогалини в системі безпеки в одній країні можуть жити цілий глобальний чорний ринок, і закривати ці прогалини доведеться спільними зусиллями.

Фабрика пропаганди: як росія системно вербує українських підлітків на окупованих територіях⁸

У тиші українського курортного містечка Генічеськ, розташованого на березі Азовського моря, російське вторгнення, що розпочалося в лютому 2022 року, прийшло стрімко, колонами танків, що рухалися з півночі з окупованого Криму. Населення у 19 тисяч осіб раптово опинилося за новими, невидимими, але цілком реальними лініями фронту — не військового, а ідеологічного.

Для однієї місцевої школярки, 13-річної Катерини, ці дні стали відліком не просто окупації, а фундаментальної, глибокої переорієнтації всього її внутрішнього світу, який російська пропагандистська машина перетворила на детально відпрацьовану технологію.

Розслідування, проведене міжнародною групою журналістів OCCRP, розкриває справжні масштаби цього явища. Йдеться не про поодинокі випадки втрачених душ або зраду окремих підлітків — перед нами системна, добре профінансована та методологічно вивірена державна програма російської федерації, спрямована на виховання цілого покоління проросійських пропагандистів серед українських дітей на тимчасово окупованих територіях.

Ця програма, що отримала назву «Юний кореспондент», діє під егідою воєнізованого руху «Юнармія» — організації, яка перебуває під прямим патронатом міністерства оборони росії та фінансується з державного бюджету. Історія Катерини — це не просто особиста трагедія, це ідеальний шаблон, зразок конвеєрної роботи цієї системи, яка перетворює українських дітей на зброю в інформаційній війні проти власної країни.

Для того щоб зрозуміти всю глибину трансформації, достатньо поглянути на два відеозаписи, розділені проміжком у трохи більше ніж два роки. Перший датований 23 лютого 2021 року.

⁸ <https://www.occrp.org/en/investigation/how-russia-recruits-teenagers-in-occupied-ukraine-for-a-pro-moscow-propaganda-machine>

Тодішня 12-річна Катерина, вдягнена у вишиванку, з соняшником у руках, стоїть перед камерою свого шкільного YouTube-каналу в Генічеську, який на той момент ще перебував під українською юрисдикцією. Вона бере участь у конкурсі до Дня рідної мови і виразно, з дитячою серйозністю промовляє українською: що жоден народ, який не шанує своєї мови, не може розраховувати на гідне місце серед інших націй. Це щирий, патріотичний виступ звичайної української школярки, яка пишається своєю культурою.

А вже через рік після окупації, на початку 2023-го, в місцевих телеграм-каналах, підконтрольних колабораційній адміністрації, з'являються нові відео за участю тієї самої дівчини. Але тепер Катерина — в іншій формі, не у вишиванці, а в темному береті та уніформі «Юнармії». Її мова — вже не українська, а російська, хоча й з помітним акцентом. І зміст її слів не має нічого спільного з попередніми переконаннями: «Російський народ вимагає об'єднання всієї нації під захистом росії від агресії західних країн», — заявляє вона в одному з відео. В іншому відео вона каже: «Я маю довіру до володимира путіна і готова під його керівництвом відроджувати Херсонську область і будувати росію майбутнього». Це не поодинокий випадок — загалом на місцевому телеграм-каналі «Юнармії» з'явилося 44 відео за участю Катерини. Вона висвітлює патріотичні заходи, бере інтерв'ю у російських військовослужбовців, розповідає глядачам, як правильно носити берет.

Кульмінацією цього шляху стає жовтень 2025 року: 17-річна Катерина отримує грант у розмірі 800 тисяч рублів (близько 10,5 тисяч доларів) від російського агентства у справах молоді на проведення місцевого навчального курсу «Юнармії». Її портрет у формі, поряд із зображенням відомого радянського актора та режисера, з'являється на муралі на фасаді адміністративної будівлі Генічеська — в рамках загальноросійської ініціативи «увічнення героїв». Сьогодні вона обіймає посаду заступника регіонального керівника «Юнармії» в Херсонській області. Проміжок часу між двома відео — бажанням шанувати рідну мову та готовністю будувати «росію майбутнього» — становить всього 1686 днів.

Катерина, однак, не є винятком чи унікальним ноу-хау російських спецслужб. Вона — лише один з багатьох продуктів системи, яка називається «Юний кореспондент» (або скорочено «Юнкор»). Ця програма була заснована ще в 2017 році в рамках ширшого руху «Юнармія» — масової військово-патріотичної організації, створеної за ініціативи тодішнього міністра оборони росії Сергія Шойгу.

За даними з сайту «Юнармії», станом на 2024 рік програма «Юнкор» налічує близько 5 тисяч учасників. Внутрішні документи, які вдалося отримати журналістам, свідчать, що в 2023 та 2024 роках на тимчасово окупованих територіях України діяло приблизно 140 активних учасників цієї програми — від шести дітей у Херсонській області до шістдесяти на Донеччині. Ці цифри можуть видатися невеликими, але вони оманливі, адже за ними стоїть величезна за своїми масштабами інфраструктура та фінансування. Згідно з тими ж внутрішніми документами, у 2023 році «Юнармія» подала заявку на 200 мільйонів рублів (близько 2,4 мільйона доларів) від міністерства оборони, але загальна сума державного фінансування того року перевищила 500 мільйонів рублів (6 мільйонів доларів). У наступному році організація отримала субсидію в розмірі 270 мільйонів рублів (близько 3 мільйонів доларів) з бюджетної освітньої програми росії, яка була спрямована через іншу, лояльну до кремля молодіжну організацію під назвою «Рух перших». Окрім прямих грошей, існує ціла мережа так званих «Будинків Юнармії», збудованих як у самій росії, так і на окупованих територіях України, де діти можуть проходити навчання, тренування та ідеологічну обробку.

Щоб зрозуміти, яким саме ідеям навчають українських підлітків у рамках програми «Юний кореспондент», журналісти OCCRP здійснили безпрецедентний крок — вони зареєструвалися на онлайн-платформі курсу, використавши облікові дані реального учасника, та повністю ознайомилися з навчальною програмою. Результати цього експерименту виявили, що під зовні

нешкідливою вівіскою навчання основам журналістики ховається глибоко ідеологізований пропагандистський курс.

Вже в першій хвилині вступної лекції, яку читає керівниця пресслужби «Юнармії» Ксенія Барладіан, стає зрозумілим справжнє призначення програми. Вона називає військових кореспондентів — «воєнкорів» — «найшанованішими та наймудрішими представниками журналістики». Цей термін, російське слово «воєнкор», лунає протягом усього курсу щонайменше 20 разів. Курс охоплює тематичні модулі, такі як «Журналістика», «Соціальні медіа» та «Інформаційна безпека», і формально навчає дітей основам медійної справи, кар'єрним шляхам та журналістським технікам. Однак крізь цю формальність постійно пробивається головна ідея: російський інтернет-простір «справді є полем бою». Вона закликає дітей створювати «позитивний, правильний, добрий, корисний, інтелігентний та патріотичний контент», який стане їхнім «внеском у перемогу в інформаційній війні».

Центральною темою, яку учасникам курсу наказують не забувати висвітлювати, є «події на підтримку спеціальної військової операції» — саме так, згідно з офіційною російською термінологією, називається війна росії проти України. Цей пропагандистський штамп згадується в лекціях мінімум 13 разів. Після перегляду кожного відео учасники складають тести з множинним вибором на вебпорталі «Юнкора». Серед викладачів курсу фігурують такі персонажі, як Регіна Орєхова — телеведуча та режисерка з понад 15-річним досвідом роботи в російських державних медіа. Вона зняла щонайменше два документальні фільми на окупованих територіях України, в яких російське вторгнення прославляється як «довгоочікуване благословення» для місцевого населення.

Водночас українські правозахисники та експерти з міжнародного права наголошують, що

діяльність «Юнкора» на окупованих територіях є не просто аморальною, але й прямим та системним порушенням норм міжнародного гуманітарного права. Згідно з міжнародним правом, держава-окупант не має права нав'язувати власну освітню програму на захопленій території. Впровадження російської освітньої системи на окупованій території є порушенням. Більше того пропаганда на окупованій території має прирівнюватися до примусу до вступу до збройних сил держави-окупанта — діяльності, яка є категорично забороненою.

Те, наскільки глибоко війна та військова культура проникли в повсякденне життя дітей, демонструють не лише їхні публікації, але й їхні ігри та навчальні заходи. «Юний кореспондент» є складовою набагато більшої системи — «військово-патріотичного виховання», яке включає в себе регулярні тренування з розбирання

Висновки:

- **Системне вербування дітей:** росія через воєнізовану програму «Юний кореспондент» цілеспрямовано залучає українських підлітків на окупованих територіях до створення проросійської пропаганди, перетворюючи їх на інструмент інформаційної війни проти України.
- **Повна ідеологічна трансформація:** Документ фіксує радикальну зміну світогляду дітей за короткий час — від публічного захисту української мови та культури до прославлення російської армії та закликів до знищення України.
- **Порушення міжнародного права:** Програма є грубим порушенням Женевських конвенцій, оскільки окупаційна держава не має права нав'язувати власну освітню систему, а пропаганда серед дітей прирівнюється до примусового вербування до збройних сил окупанта.
- **Мілітаризація повсякдення:** Навчання включає не лише медійні навички, а й розбирання автоматів, тактичні ігри, рольові моделі «воєнкорів», що формує у підлітків сприйняття війни як норми та можливої «героїчної» кар'єри.

та збирання автоматів Калашникова, вдягання протигазів, розмінування умовних мінних полів та заняття з історії воєн.

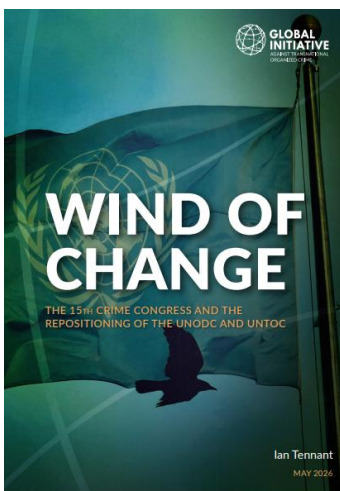
Особливо показовою у цьому контексті є військово-тактична гра «Зарниця». Під час цієї гри учасники поділяються на команди, які намагаються захопити «штаби» одна одної в імітованих бойових діях. Діти виконують ролі командирів загонів, штурмовиків, медиків, операторів дронів — і, окремою категорією, військових кореспондентів. Успіх останніх оцінюється за кількістю медійних матеріалів, які вони створять під час гри.

Психологи, які досліджують вплив окупації та пропаганди на дітей, попереджають про катастрофічні довгострокові наслідки цієї діяльності. Підлітковий вік є критичним періодом формування когнітивних механізмів. У цьому віці діти ще не мають достатньо розвинених інструментів для критичної оцінки інформації та надзвичайно чутливі до впливу оточення. За відсутності альтернативних джерел інформації вони з більшою ймовірністю сприйматимуть новини, які домінують, як норму. Підліток шукатиме середовище, де він почуватиметься прийнятним, де він буде як усі. Він може прийняти або зовні підтримувати домінуючі наративи. Тому, спосіб, у який дітей виховують в окупації, є психологічним тиском, оскільки це значно обмежує їхню здатність формувати незалежні погляди. В такому середовищі діти не мають жодного захисту від цього ідеологічного насильства.

Таким чином, розслідування OCCRP малює картину не просто пропагандистської кампанії, а тотальної системи зміни свідомості українських дітей на окупованих територіях. Через програму «Юний кореспондент» росія створює мережу юних інформаційних воїнів, які знімають пропагандистські ролики, пишуть статті, прославляють російську армію та беруть участь у мілітаризованих іграх. Вони отримують гранти, нагороди, їхні портрети розмішують на муралах.

Це не спонтанне явище і не випадковість. Це спланована, добре профінансована та методична державна політика, спрямована не просто на виховання лояльних громадян, а на створення активних пропагандистів, які завтра будуть творити наративи про «перемогу» та «відродження» там, де колись лунала українська мова. Журналісти завершують свою роботу нагадуванням, що для десятків, а можливо, й сотень українських дітей, які сьогодні проходять через цю систему, війна триває — в їхніх головах.

Вітер змін: 15-й Конгрес ООН з питань запобігання злочинності та кримінального правосуддя⁹

15-й Конгрес ООН з питань запобігання злочинності та кримінального правосуддя, який має відбутися в Абу-Дабі у вересні 2026 року, збігся з довгоочікуваним переходом до нового виконавчого директора Управління ООН з наркотиків і злочинності (UNODC) — Моніки Катіни Юми з Кенії, яка офіційно обійняла посаду 11 травня 2026 року після кількох місяців інституційного вакууму. Це створило безпрецедентне, хоча й дуже крихке «вікно можливостей» для того, щоб нарешті визнати масштаб проблеми та адекватно відреагувати на тривожне зростання транснаціональної організованої злочинності та її згубних наслідків, а також для модернізації багатосторонніх механізмів, які вже тривалий час страждають від глибоких структурних, фінансових і стратегічних слабкостей.

⁹ <https://globalinitiative.net/wp-content/uploads/2026/05/Ian-Tennant-Wind-of-change-The-15th-Crime-Congress-and-the-repositioning-of-the-UNODC-and-UNTOC-GI-TOC-May-2026.pdf>

Однак на шляху до цих реформ стоять серйозні, майже непереборні виклики: безпрецедентна політична фрагментація, жорстке скорочення бюджетів провідними донорами, зокрема Сполученими Штатами Америки, а також триваючий і суперечливий процес реформування ООН під назвою UN80, який ставить під сумнів саме існування деяких мандатів і програм.

Ситуація з організованою злочинністю у світі продовжує стрімко погіршуватися, досягаючи рівнів, які ще п'ять-десять років тому здавалися б немислимыми. У листопаді 2025 року Global Initiative Against Transnational Organized Crime опублікував третє видання свого Глобального індексу організованої злочинності, який продемонстрував воістину тривожну картину: рівень злочинності не просто зростає — він трансформується, диверсифікується та глибоко вкорінюється в суспільні структури, тоді як стійкість держав і громад до неї не просто стагнує, а в багатьох випадках навіть знижується. За даними індексу, приголомшливі 82,7 відсотка населення світу нині проживають у країнах, які характеризуються високим рівнем криміналізації. Це означає, що переважна більшість людей на планеті так чи інакше стикаються з наслідками діяльності організованих злочинних угруповань — чи то через наркотрафік, чи то через шахрайські схеми, чи то через корупцію, яка розмиває державні інститути.

Із 193 держав-членів ООН 66 були визначені як такі, що мають одночасно високий рівень злочинності та низьку стійкість до неї — це найгірша можлива комбінація, яка фактично означає, що ці країни перебувають у стані, близькому до «кримінального колапсу», де держава втрачає монополію на легітимне насильство та контроль над власною територією.

Наслідки цього є смертоносними і такими, що важко піддаються кількісній оцінці: згідно з останнім глобальним звітом UNODC, у період із 2015 по 2021 рік організована злочинність спричинила близько 700 000 смертей, що цілком порівнянно з людськими втратами в результаті великих збройних конфліктів за той самий період. Цифра вражає тим більше, що вона не враховує непрямих наслідків — смертей від передозування неякісними наркотиками, жертв примусової праці, торгівлі людьми чи екологічних катастроф, спричинених нелегальним видобутком ресурсів.

Конгрес ООН, який скликається кожні п'ять років безперервно з 1950 року, є дорадчим органом високого рівня, що визначає стратегічний порядок денний роботи ООН у сфері запобігання злочинності та кримінального правосуддя. Він був задуманий як унікальний майданчик, де не лише посадовці, а й експерти, практики, представники громадянського суспільства та навіть окремі дослідники можуть обмінюватися думками та формувати глобальну політику.

Цьогорічний Конгрес має особливе, майже символічне значення, оскільки через пандемію COVID-19 це буде перша очна зустріч такого рівня за останні 11 років. Попередній, Кіотський конгрес 2020 року, був спочатку відкладений до 2021 року, а потім проведений у гібридному онлайн-форматі з дуже обмеженою фізичною участю, особливо для представників громадянського суспільства, які часто не мали змоги приєднатися через технічні, фінансові чи візові бар'єри. Водночас Конгрес в Абу-Дабі вже зазнав серйозної затримки через ескалацію конфлікту на Близькому Сході: Об'єднані Арабські Емірати зазнали значних ракетних і дронівих атак, що змусило організаторів перенести захід із квітня на вересень 2026 року. Ця затримка, хоч і була вимушеною, створила додаткові адміністративні та політичні виклики, особливо з огляду на те, що підсумкову декларацію планувалося узгодити заздалегідь.

Однією з найбільш значущих тенденцій, яку детально виокремлює аналіз, є неухильне зростання «закритості» Конгресу — тобто поступове перетворення цього колись відкритого форуму на суто міжурядовий захід, де голос громадянського суспільства стає дедалі слабшим і менш помітним. Якщо у 1970 році неурядові організації могли навіть голосувати за резолюціями Конгресу, маючи реальний вплив на підсумкові документи, то сьогодні ситуація кардинально змінилася. Підсумкова декларація Конгресу тепер узгоджується заздалегідь, у ході закритих міжурядових переговорів, без будь-якої участі громадянського суспільства та незалежних

експертів. Цей тривожний процес розпочався ще на 13-му Конгресі в Досі в 2015 році, коли підсумкову декларацію вперше узгодили задовго до початку заходу, фактично відірвавши її від тих дискусій, які відбувалися на самому Конгресі. У Кіото в 2021 році цю практику не лише продовжили, а й закріпили, і тепер в Абу-Дабі через вимушену затримку заходу очікується, що декларацію узгодять за багато місяців до початку Конгресу — це ще більше збільшує розрив між самим Конгресом як живим процесом обговорення та його підсумковими політичними документами. Формально це робиться для того, щоб звільнити час делегатів для участі в тематичних семінарах та допоміжних заходах під час самого Конгресу, але фактично це позбавляє громадянське суспільство будь-якого впливу на ключові формулювання.

Разюче погіршення відбулося і в тому, як підсумкові декларації Конгресу описують роль громадянського суспільства в боротьбі з організованою злочинністю. Якщо у Віденській декларації 2000 року цивільне суспільство згадувалося одинадцять разів — як «дієвий партнер», чия участь є критично важливою для ефективних дій, — то в Кіотській декларації 2021 року воно згадується лише один раз, до того ж у доволі обмеженому контексті. У ній наголошується на «первинній ролі та відповідальності держав» за визначення стратегій запобігання злочинності, а громадянське суспільство згадується лише побіжно — як таке, що слід підтримувати «за належних обставин».

Ця зміна в риторичі не є випадковою або суто технічною — вона відображає глибшу політичну тенденцію до звуження простору для громадянського суспільства в багатьох країнах світу та зростаючу підозрілість деяких урядів до неурядових організацій, яких вони нерідко звинувачують у втручанні у внутрішні справи або навіть у зв'язках із кримінальними структурами. Між тим, самі декларації з роками ставали дедалі довшими й менш сфокусованими: від однієї сторінки в 1970 до сімнадцяти сторінок у 2021, що є найдовшою декларацією в історії Конгресу. Вона поступово перетворилася на всеосяжну резолюцію, яка намагається охопити всі можливі аспекти проблеми, замість того щоб бути чіткою, лаконічною та стратегічно спрямованою політичною заявою про ключові пріоритети.

Попри цю тривожну тенденцію до закритості, інтерес громадянського суспільства до Конгресу та суміжних процесів є безпрецедентно високим і навіть зростає, що саме по собі є цікавим феноменом. Регіональні підготовчі наради 2025 року зафіксували понад сто неурядових організацій-учасниць по всьому світу, порівняно з лише п'ятнадцятьма в процесі підготовки до Конгресу 2021 року. Це десятикратне зростання є вражаючим свідченням того, що на місцях, у громадах, люди дедалі більше усвідомлюють загрозу організованої злочинності та прагнуть долучитися до пошуку рішень на глобальному рівні. Понад 500 неурядових організацій, що не мають акредитації при Економічній і Соціальній Раді ООН (ЕКОСОП), подали спеціальні заявки на участь в Абу-Дабі — це понад 30-кратне збільшення порівняно з 2015, де було лише близько 15 таких організацій. Це означає, що Конгрес починає привертати увагу зовсім нових кіл — місцевих громадських активістів, незалежних дослідників, журналістів-розслідувачів, які раніше не мали доступу чи інтересу до складної та бюрократичної системи ООН. Однак головним викликом залишається брак ресурсів у самому неурядовому секторі (який часто працює на межі виживання) та триваюча нестабільність на Близькому Сході.

Глобальний індекс організованої злочинності 2025 року виявляє кілька критичних тенденцій, які мають бути в центрі уваги Конгресу, оскільки вони кардинально змінюють саму природу загрози.

По-перше, організована злочинність перебуває на справжньому роздоріжжі: у більш ніж половині з 22 субрегіонів світу вона стрімко розширюється, особливо у сферах фінансових злочинів, кіберзлочинності та виробництва й розповсюдження синтетичних наркотиків. Злочинні групи напрочуд швидко навчилися використовувати прогалини в новітніх технологіях — штучному інтелекті, фінансових технологіях (фінтех) і криптовалютах — для більш

прихованого пересування грошей, комунікації та координації дій по всьому світу. Досягнення в галузі штучного інтелекту зробили можливим те, що навіть менш досвідчені оператори тепер здатні здійснювати складні кібератаки, запускати фішингові кампанії та створювати deepfake-контент для шахрайства або дискредитації жертв. Цей процес отримав назву «демократизація кіберзлочинності» — колись ексклюзивна сфера висококваліфікованих хакерів перетворилася на індустрію з низьким порогом входу, де знання та інструменти можна придбати на чорному ринку як послугу. Ринок синтетичних наркотиків, який ще нещодавно називали «майбутнім організованої злочинності», стрімко став її сьогоднішнім, витісняючи традиційні рослинні наркотики завдяки дешевизні, доступності та можливості масового виробництва практично будь-де, де є хімічні прекурсори та інтернет. Шахрайство, що набирає небачених обертів через так звані «скам-центри» — величезні комплекси в Південно-Східній Азії, де тисячі людей утримуються в рабських умовах і змушені ошукувати людей по всьому світу — стало ще однією революцією в кримінальному світі. Це вже не дрібне шахрайство, а ціла галузь з багатомільярдними оборотами, до якої світ виявився абсолютно неготовим. Багато жертв не повідомляють про злочини через сором, страх або невіру у відновлення справедливості, а поліція в багатьох країнах просто не має ні ресурсів, ні кваліфікації для розслідування таких транснаціональних і високотехнологічних схем.

По-друге, світ став значно менш мирним, ніж був у 2015 році, коли востаннє збирався очний Конгрес. Кількість конфліктів різко зросла — від громадянських воєн у Африці до повномасштабного вторгнення росії в Україну, від кризи в Судані до загострення на Близькому Сході. Ці конфлікти створюють ідеальний простір і безліч нових можливостей для незаконної діяльності: контрабанда зброї, торгівля людьми, незаконний видобуток ресурсів (алмазів, золота, кольорових металів), використання криптовалют для обходу санкцій. 2024 рік позначив історичний пік конфліктів з часів Другої світової війни, і цей тренд триває і в 2025 році.

Геополітичне суперництво між великими державами та зростаюча фрагментація світового порядку посилюють феномен «державної організованої злочинності» — коли кримінальні угруповання стають інструментом у руках держав для досягнення зовнішньополітичних цілей, включно з дестабілізацією регіонів, впливом на вибори або підризом економік конкурентів. Це ті, хто перебуває всередині державного апарату, обіймає офіційні посади та має доступ до ресурсів і влади, але замість боротьби з кримінальними ринками захищає їх, отримує вигоду від їхньої діяльності або навіть активно співпрацює зі злочинними угрупованнями.

Це явище досягає свого апогею в тому, що автори звіту називають «геокримінальністю»: коли держави — не окремі чиновники, а свідомо, на вищому політичному рівні — використовують організовану злочинність для досягнення своїх політичних чи економічних інтересів за кордоном. Це може включати використання злочинців для політичних вбивств, диверсій на критичній інфраструктурі, кібератак на державні установи, масштабних дезінформаційних кампаній, або використання контрабандних каналів для генерування валюти чи систематичного обходу міжнародних санкцій. У цьому контексті парадоксальним чином демократичні відкриті суспільства, які забезпечують свободу торгівлі, руху капіталу та людей, є одночасно і найбільш вразливими до проникнення організованої злочинності, і — завдяки свободі преси, незалежним судам, громадському контролю та верховенству права — більш стійкими до неї в довгостроковій перспективі, ніж авторитарні режими, де немає жодних стримувань і противаг.

Індекс також вимірює цілу низку показників стійкості до організованої злочинності — включаючи якість політичного лідерства, прозорість і підзвітність урядів, ефективність економічного регулювання, спроможність правоохоронних органів, незалежність і ефективність судових систем, а також наявність систем підтримки жертв і свідків. І тут довгострокові дані є невтішними: за п'ять років збору даних показники стійкості або залишилися майже незмінними (що в умовах зростання загрози означає фактичне відставання), або демонструють незначне, але стійке зниження. Поточні підходи до боротьби зі злочинністю, які домінують у багатьох

країнах (жорсткі репресії, нарощування поліцейської присутності, збільшення термінів ув'язнення), в переважній більшості випадків не працюють або навіть дають зворотний ефект, зміцнюючи злочинні синдикати та штовхаючи їх у ще глибше підпілля.

Злочинність стала ключовим популістським порядком денним у політиці багатьох країн: політики обіцяють «навести порядок» і «закрутити гайки», так звані «жорсткі» підходи (get-tough solutions) отримують широку суспільну підтримку з боку наляканих і розчарованих громадян. Однак дані індексу свідчать про те, що ефективна, довгострокова, заснована на верховенстві права, соціальній згуртованості та залученні громад політика досі залишається скоріше винятком, ніж правилом. Саме в тих небагатьох місцях, де відбуваються позитивні зміни (наприклад, у деяких районах Колумбії після мирної угоди з FARC, або в окремих муніципалітетах Італії, де громадянське суспільство активно протистоїть мафії), ми бачимо появу нових, гібридних, багатосторонніх підходів, які об'єднують зусилля держави, бізнесу, академічної спільноти та місцевих громад.

Перед обличчям цих величезних і зростаючих викликів система ООН, на жаль, демонструє тривожну, хронічну неспроможність дати адекватну відповідь. Організована злочинність майже не згадувалася в урочистому Пакті про майбутнє (Pact for the Future), ухваленому ООН у 2024 році, не фігурує в поточних дебатах про реформу миротворчих операцій, залишаючись на периферії порядку денного, незважаючи на те, що незаконна економіка часто є головним драйвером тривалих конфліктів.

25-та річниця Конвенції ООН проти транснаціональної організованої злочинності (UNTOC), що відзначалася наприкінці 2025 року, стала не святом, а скоріше приводом для глибокої рефлексії про нереалізовані обіцянки Палермо. Тодішній виконавчий директор UNODC Гада Валі, виступаючи на урочистому заході, зазначила, що настав час «вдихнути нове життя» в UNTOC, але, по суті, не запропонувала жодного нового вирішення тієї глибокої інституційної інерції, яка оточує імплементацію цього ключового документа. Вона констатувала проблему, але не запропонувала рецепту її подолання.

Фінансова ситуація UNODC є критичною, можливо, навіть кризовою. Через різке скорочення фінансування з боку Сполучених Штатів Америки (які були одним із найбільших донорів) та загальні заходи зі зменшення бюджету ООН у рамках реформи UN80, UNODC вже офіційно оголосило про скорочення бюджету на загальну суму 130 мільйонів доларів США на дворічний період 2026–2027 років. Ніхто в експертному середовищі не очікує зворотного тренду — навпаки, очікуються подальші скорочення, оскільки донорські країни самі стикаються з бюджетними обмеженнями та переорієнтовують пріоритети на внутрішні потреби чи інші геополітичні виклики.

Найбільш показовим і символічним провалом є ситуація з механізмом огляду імплементації UNTOC (так званий Implementation Review Mechanism). Цей механізм, покликаний оцінювати, як держави виконують свої зобов'язання за Конвенцією, на практиці діє вкрай повільно, хронічно недофінансований і практично не працює. На сьогодні завершено лише кілька оглядів країн з майже 190 держав-учасниць. Процес ніколи не досягне запланованих темпів, і важко уявити, коли він перейде до наступного етапу, який вимагає, щоб 75 відсотків держав-учасниць завершили свій перший огляд. Це не просто технічна проблема — це політична катастрофа, оскільки відсутність ефективного механізму огляду означає, що держави, які систематично порушують UNTOC або свідомо саботують її імплементацію, не несуть жодної відповідальності. Якщо дозволити UNTOC продовжувати свій поточний шлях, він поступово зникне в незначущість, перетворившись на черговий міжнародний документ без реальної сили або впливу.

Автори звіту пропонують низку конкретних, детальних і далекосяжних рекомендацій для Абу-Дабської декларації, яку зараз напружено узгоджують держави-члени.

По-перше, вона має чітко й недвозначно визнати, що стан імплементації UNTOC викликає серйозне занепокоєння і закликати до негайних дій у формі спеціальної конференції або процесу огляду високого рівня за участю всіх зацікавлених сторін. Рекомендується, щоб наступна, 13-та, Конференція сторін UNTOC (жовтень 2026 року) скликала спеціальний сегмент огляду високого рівня за участю багатьох зацікавлених сторін (держав, міжнародних організацій, громадянського суспільства, академічних кіл) для всебічної оцінки імплементації UNTOC у світлі відсутності прогресу в офіційному механізмі огляду, зростаючого успіху та диверсифікації транснаціональної організованої злочинності, а також нагальної потреби в більш ефективній і стратегічній відповіді на цю загрозу.

По-друге, пропонується, щоб UNODC на постійній основі проводив регулярні спільні брифінги щодо результатів механізмів огляду імплементації UNTOC та UNCAC (Конвенції ООН проти корупції), а також щодо прогресу в імплементації нової Конвенції ООН проти кіберзлочинності (яка була ухвалена нещодавно). Це дозволить забезпечити координацію між різними органами, обмін досвідом та успішними практиками між різними процесами, щоб підвищити колективну ефективність імплементації та максимізувати ефективність використання обмежених ресурсів.

По-третє, враховуючи критичну нестачу даних та аналітики з боку офіційного механізму огляду, Конференція сторін має повніше використовувати альтернативні джерела — дані та аналітику, вироблені громадянським суспільством (яке часто має унікальний доступ до інформації на місцях), академічними колами (які можуть запропонувати незалежний, критичний аналіз) та навіть відповідальним приватним сектором. Крім того, необхідно збільшити можливості для прямої участі громадянського суспільства в механізмі огляду (наприклад, через подання паралельних звітів або участь в експертних обговореннях) та кардинально підвищити прозорість операцій, зустрічей і підсумкових документів механізму.

Окремий великий розділ звіту присвячений ролі громадянського суспільства в цих процесах. Автори наголошують, що громадянське суспільство виконує життєво важливу, незамінну функцію «першої лінії захисту» від організованої злочинності, особливо в тих контекстах, де державна присутність є слабкою, корумпованою або взагалі відсутньою. Саме місцеві активісти, журналісти-розслідувачі, правозахисники, волонтери часто першими помічають появу нових кримінальних загроз, збирають докази, допомагають жертвам і попереджають громаду. Громадянське суспільство робить внесок через пряму, освіту та підвищення обізнаності, моніторинг діяльності поліції та судів, міжнародне співробітництво та адвокацію змін у політиці на національному та міжнародному рівнях.

Цільова підтримка таких організацій та міжнародна солідарність (фінансова, технічна, політична) можуть докорінно розширити можливості, перетворюючи жертв організованої злочинності (наприклад, жертв торгівлі людьми або примусової праці) на активних агентів змін, які можуть захищати інших і тиснути на владу. У міру того як організована злочинність стрімко розширюється, використовуючи цифрові інструменти, штучний інтелект та прогалини в глобальному управлінні, громадянське суспільство має отримувати адекватну підтримку для адаптації та ефективного реагування — на жаль, цього не відбувається. Більше того, по всьому світу спостерігається тривожне звуження так званого «громадянського простору»: неурядові організації стикаються з тиском, утисками, позбавленням реєстрації, а їхні лідери — із залякуваннями, арештами і навіть фізичним насильством. Це безпосередньо загрожує стійкості та ефективності громадських відповідей на організовану злочинність.

Нарешті, автори звіту закликають до глибоких, системних, майже радикальних інституційних реформ самого UNODC. Чинна система є не просто складною, а надзвичайно перевантаженою та нераціональною. UNODC діє як секретаріат одразу для кількох могутніх міжнародних режимів: конвенцій про наркотики (три основні конвенції), UNTOC та її протоколів, UNCAC, деяких контртерористичних правових інструментів, а тепер і нової Конвенції проти

кіберзлочинності. Вона має два керівні органи — Комісію з наркотичних засобів (CND) та Комісію з питань запобігання злочинності та кримінального правосуддя (CCPCJ), обидві підпорядковані ECOSOC. UNTOC та UNCAC мають окремі дворічні Конференції сторін (COP) та широкий спектр щорічних засідань допоміжних органів (робочі групи, експертні зустрічі), поряд із вже згаданими постійними механізмами огляду. Конгрес із запобігання злочинності, до того ж, збирається кожні п'ять років як окремий дорадчий орган.

Для делегатів у Відні (які зазвичай є одними й тими ж людьми, які представляють свої країни в усіх цих органах) навантаження є постійним, невідомим і фізично виснажливим. Кожен набір рішень і резолюцій вимагає тижнів, якщо не місяців, неформальних консультацій, марафонів закритих переговорів. Як показали недавні події, зокрема скорочення бюджету на синхронний переклад (без якого багатостороння дипломатія просто неможлива), навряд чи ООН зможе й надалі фінансувати такі темпи та обсяги діяльності. Існує об'єктивна, гостра потреба в раціоналізації (streamlining) та більш ефективних, ощадливих способах роботи, які дозволять зосередитися на якості, а не на кількості прийнятих документів.

У звіті пропонується конкретний план дій: створити спільні засідання допоміжних органів UNTOC та UNCAC, які мають величезні порядки денні (наприклад, корупція як складова організованої злочинності), але зараз засідають повністю окремо, дублюючи зусилля та розпоршуючи ресурси; проводити раз на два роки велику «генеральну конференцію» UNODC за участі всіх зацікавлених сторін, яка б об'єднала всі договірні та керівні органи, ухвалювала б обмежену кількість стратегічних резолюцій (можливо, 5-7) за пріоритетами, визначеними Конгресом, а решту питань вирішувала б в робочому порядку; запровадити більш незалежний, неупереджений спосіб оцінки зростання та загрози організованої злочинності, включаючи обов'язкове залучення внесків зовнішніх акторів (неурядових аналітичних центрів, незалежних дослідників, журналістів) для верифікації та доповнення офіційних даних UNODC, які часто є політично вразливими або неповними; а також невідкладно імплементувати рекомендації Загальної рамкової стратегії ООН щодо транснаціональної організованої злочинності (Common Approach), яка була розроблена на рівні Координаційної ради виконавчих директорів ООН (CEB) і передбачає об'єднання зусиль усіх агенцій системи ООН.

Новий виконавчий директор UNODC, який тільки-но приступив до виконання обов'язків у травні 2026 року після шестимісячного вакууму, має чітко, рішуче та публічно визначити пріоритетом транснаціональну організовану злочинність як зростаючу загрозу безпеці, що потребує негайного реагування на найвищому рівні, і позиціонувати UNTOC не як черговий юридичний договір, що збирає пил на полицях міністерств, а як центральну політичну платформу для координації, обміну досвідом та вироблення спільних рішень.

Ми наближаємося до, можливо, історичного моменту для того, щоб нарешті визнати масштаб проблеми та відповісти на тривожне зростання транснаціональної організованої злочинності системно, а не фрагментарно. Чинні способи роботи Міжнародної спільноти, UNODC, UNTOC та інших інституцій перебувають під фундаментальним, навіть, руйнівним тиском. Реформа —

Висновки:

- **Злочинність зростає, стійкість падає.** 82,7% населення світу живе в країнах з високим рівнем криміналізації, а організована злочинність спричинила 700 000 смертей за шість років — що дорівнює втратам у збройних конфліктах.
- **Головна загроза — не мафія, а держава.** Найнебезпечнішими є чиновники та політики, які замість боротьби з криміналом захищають або використовують його, зокрема для зовнішньополітичних цілей.
- **UNTOC фактично не працює.** Механізм огляду імплементатії Конвенції завершив лише кілька оглядів країн, а UNODC втратила 130 млн доларів бюджету, що ставить під сумнів спроможність ООН протидіяти транснаціональній злочинності.

це не варіант серед багатьох, не питання політичного вибору або смаку. Реформа — це сувора об'єктивна необхідність, якщо UNTOC, Конгрес ООН і сам UNODC мають зберегти будь-який вплив і актуальність у найближчому майбутньому.

Новий виконавчий директор має виявити політичну волю, дипломатичну майстерність і стратегічне бачення, щоб взяти на озброєння складні, часто незручні питання, порушені в цьому аналізі, та просувати новий, амбітний порядок денний дій з боку ООН. Особливо у світлі того, що на кінець 2026 року очікуються довгоочікувані вибори нового Генерального секретаря ООН, які сформулюють пріоритети та стиль роботи всієї організації на наступне десятиліття.

Якщо цей історичний шанс — це дуже вузьке «вікно можливостей» — буде втрачено через політичну інерцію, бюрократичний спротив або брак фінансування, наслідки для сотень мільйонів людей, особливо в найбільш уразливих регіонах, які вже сьогодні страждають від рук організованої злочинності, будуть катастрофічними, незворотними та такими, що важко піддаються прогнозуванню. Майбутнє глобальної безпеки, прав людини та верховенства права залежить від рішень, які мають бути ухвалені.

Майбутня архітектура фінансових ринків ЄС на основі DLT: системна трансформація, ризики та регуляторні імперативи ¹⁰

Документ, підготовлений AFME, формує комплексне бачення трансформації фінансових ринків Європейського Союзу через впровадження технології розподіленого реєстру (DLT), розглядаючи її не як окрему інновацію, а як фундаментальну зміну архітектури фінансової системи. У центрі аналізу знаходиться ідея переходу від централізованої інфраструктури, побудованої навколо традиційних фінансових посередників (центральні депозитарії, клірингові системи, банки), до мережевої моделі, де функції обліку, розрахунків і виконання транзакцій розподіляються між учасниками через взаємопов'язані DLT-платформи.

Ключовою характеристикою цієї трансформації є зміщення джерела ефективності фінансових ринків: якщо традиційна модель базується на інституційній довірі та багаторівневій перевірці операцій, то DLT-архітектура забезпечує виконання фінансових функцій через технологічні механізми — смарт-контракти, алгоритми консенсусу та автоматизовані протоколи розрахунків. Це дозволяє інтегрувати торгівлю, кліринг і розрахунки в єдину інфраструктуру, що істотно скорочує транзакційні витрати, зменшує часові лаги та підвищує прозорість операцій.

Водночас документ підкреслює, що розвиток DLT відбувається у контексті стрімкого зростання активності на глобальних фінансових ринках, зокрема у сегментах токенизованих облігацій, стейблкоїнів, репо-операцій та фондів, що супроводжується паралельним розширенням технологічних платформ і протоколів. Така динаміка створює дві взаємопов'язані тенденції: з одного боку — формування інноваційної екосистеми, з іншого — зростання фрагментації фінансової інфраструктури, яка у разі відсутності узгоджених стандартів може призвести до втрати ліквідності та ефективності ринків.

У цьому контексті AFME пропонує як базову модель майбутньої архітектури так званий підхід на основі декількох взаємопов'язаних DLT-мереж, що передбачає існування декількох взаємопов'язаних DLT-мереж, які функціонують у межах різних класів активів або юрисдикцій,

¹⁰ <https://www.afme.eu/media/gj1mhfy/future-of-dlt-report.pdf>

але об'єднані через механізми інтероперабельності. Така модель дозволяє зберегти гнучкість і конкуренцію між інфраструктурами, водночас забезпечуючи їхню взаємодію та масштабованість. Важливо, що ця архітектура не передбачає повної централізації у вигляді єдиного реєстру, оскільки подібні підходи пов'язані з високими витратами, обмеженою інноваційністю та ризиком технологічної негнучкості.

Центральне місце у документі займає концепція інтероперабельності як ключової умови функціонування DLT-ринків. Йдеться не лише про технічну сумісність між різними платформами, а про формування єдиних стандартів на рівні активів, токенів і протоколів, які забезпечують можливість переміщення фінансових інструментів між мережами без втрати їх функціональності та юридичної визначеності. Особливого значення набуває закріплення на рівні законодавства та регуляторних актів механізмів емісії токенізованих активів (minting), їх анулювання (burning), блокування (locking), а також обгортання (token wrapping), які формують нову функціональну модель обігу цифрових активів у DLT-середовищі.

Суттєва увага приділяється трансформації грошової інфраструктури, яка розглядається як

Висновки:

- **Перехід до багатомережевої архітектури є найбільш реалістичним сценарієм розвитку фінансових ринків ЄС.** Регулятори повинні фокусуватися не на створенні єдиної інфраструктури, а на забезпеченні інтероперабельності між DLT-мережами, що дозволить зберегти конкуренцію, інновації та масштабованість ринку.
- **Інтероперабельність стає критичним елементом фінансової стабільності.** Необхідно нормативно закріпити стандарти обігу токенізованих активів (емісії, анулювання, блокування) та забезпечити їх юридичне визнання, інакше фрагментація ліквідності стане системним ризиком.
- **Впровадження цифрових форм грошей на основі DLT має стати пріоритетом грошово-кредитної політики.** Центральні банки повинні прискорити розробку та впровадження рішень щодо цифрових форм грошей (зокрема грошей центрального банку на базі DLT), водночас забезпечуючи збереження дворівневої банківської системи та належний контроль за ліквідністю.
- **Регуляторна модель має трансформуватися від контролю окремих інституцій до нагляду за мережевими системами.** Необхідно реформувати підходи до регулювання та нагляду, визнавши можливість функціонування розподілених систем розрахунків та створивши правові рамки для діяльності мереж регульованих учасників.

критичний елемент стабільності DLT-архітектури. Документ наголошує, що ефективне функціонування токенізованих ринків неможливе без наявності надійних форм цифрових грошей, включаючи центральнобанківські, комерційні та приватні (стейблкоіни). При цьому особливий акцент робиться на необхідності збереження дворівневої банківської системи, оскільки її руйнування може призвести до порушення механізмів монетарної трансмісії та зниження доступності кредитування для реального сектору економіки. У короткостроковій перспективі оптимальним рішенням визначається використання інтероперабельності між DLT-платформами та існуючими системами RTGS, тоді як у довгостроковій — можливе створення консолідованих реєстрів для управління ліквідністю.

Окремий блок аналізу присвячено впливу DLT на реалізацію грошово-кредитної політики та управління забезпеченням. У цьому контексті технологія розглядається як інструмент, що дозволяє розширити перелік активів, які можуть використовуватися як забезпечення (collateral), підвищити швидкість їх мобілізації, а також забезпечити автоматизацію відповідних операцій за допомогою програмованих механізмів. Водночас це вимагає

адаптації правових та операційних рамок центральних банків, зокрема у частині визнання DLT-активів, забезпечення фінальності розрахунків та контролю за операціями у децентралізованому середовищі.

У документі також наголошується на зміні ролі фінансових посередників у новій архітектурі. Банки, депозитарії та інші інституції не зникають, але їх функції трансформуються: вони стають учасниками мережевих екосистем, виконуючи окремі ролі у межах розподіленої інфраструктури. Це створює нову модель управління, де відповідальність розподіляється між регульованими учасниками, а контроль здійснюється не через централізовані інституції, а через правила функціонування мережі.

З точки зору ризиків, документ підкреслює, що DLT не усуває системні загрози, а трансформує їх. Серед ключових викликів — фрагментація ліквідності, технологічна залежність від інфраструктури, невизначеність щодо регуляторної відповідності, а також потенційні обмеження масштабованості окремих рішень. Особливу увагу приділено необхідності уникнення надмірної фрагментації грошової системи та забезпечення глобальної сумісності інфраструктур, оскільки DLT-мережі за своєю природою мають транскордонний характер.

У міжнародному вимірі документ акцентує на критичній важливості координації між юрисдикціями, оскільки відсутність узгоджених підходів може призвести до регуляторного арбітражу, дублювання інфраструктур і втрати ефективності. У цьому контексті роль центральних банків та міжнародних організацій полягає у формуванні спільних стандартів і забезпеченні інтеграції національних систем у глобальну DLT-екосистему.

Загалом документ формує стратегічне бачення майбутньої фінансової системи, у якій DLT виступає не лише технологічною інновацією, а основою нової архітектури ринку, що поєднує ефективність, автоматизацію та глобальну інтеграцію, але водночас створює нові вимоги до регулювання, управління ризиками та координації між державами.

Штучний інтелект у фінансовому секторі 2026: глобальні тенденції, ризики та трансформація фінансових послуг ¹¹

Звіт, підготовлений є одним із найбільш комплексних міжнародних досліджень щодо сучасного стану впровадження штучного інтелекту у фінансовому секторі. Документ базується на результатах глобального опитування 628 організацій із 151 юрисдикції, включаючи фінтех-компанії, банки, страхові компанії, постачальники систем штучного інтелекту, центральні банки та фінансові регуляторні органи, і фактично формує одну з перших масштабних глобальних емпіричних баз щодо реального рівня AI-трансформації фінансової системи.

Основною ідеєю звіту є те, що штучний інтелект уже перестав бути допоміжною або експериментальною технологією та перетворюється на структурний елемент сучасної фінансової інфраструктури. Автори підкреслюють, що фінансовий сектор перебуває у фазі переходу від класичних моделей машинного

навчання до генеративного AI та агентного AI-систем, здатних автономно виконувати складні послідовності дій, взаємодіяти з іншими системами, самостійно приймати проміжні рішення та

¹¹ <https://www.jbs.cam.ac.uk/wp-content/uploads/2026/05/ccaf-2026-04-28-global-ai-in-financial-services-report-2.pdf>

досягати поставлених цілей без постійного втручання людини. Водночас документ наголошує, що темпи розвитку AI-технологій значно випереджають організаційну, технологічну та регуляторну готовність більшості учасників фінансового сектору. У звіті прямо зазначається, що глобальна фінансова система наразі не має достатньо узгодженої доказової бази, механізмів управління та моделей нагляду для ефективного контролю нових ризиків, пов'язаних із використанням штучного інтелекту, включаючи генерування AI недостовірних або хибних результатів (hallucinations), проблеми пояснюваності моделей, кіберризиків, критичну залежність від сторонніх постачальників технологічних послуг (third-party providers), а також концентрацію ринку навколо обмеженої кількості великих AI-платформ.

Документ детально демонструє, що фінансові установи впроваджують AI суттєво швидше, ніж регулятори. Більше 80% фінансових компаній уже використовують AI хоча б на одному рівні бізнес-процесів, тоді як серед регуляторів значна частина все ще перебуває на стадії «Exploring» або лише тестує окремі рішення. При цьому автори звертають увагу на існування так званого «execution gap» — розриву між масштабом впровадження AI та його реальною стратегічною інтеграцією. Попри активне використання AI, лише невелика частина фінансових установ вважає AI справді трансформаційним фактором для своєї бізнес-моделі або конкурентної переваги. Це означає, що значна кількість організацій наразі використовує AI переважно як інструмент оптимізації окремих процесів, а не як основу для фундаментальної перебудови операційної моделі чи створення нових фінансових продуктів.

Значна увага у звіті приділена відмінностям між фінтех-компаніями та традиційними фінансовими установами. Фінтех-компанії демонструють суттєво вищу швидкість впровадження та адаптації технологій штучного інтелекту завдяки більш гнучкій технологічній архітектурі, відсутності значного обсягу застарілої IT-інфраструктури та цифрово орієнтованій бізнес-моделі. Саме фінтех-компанії найчастіше досягають рівня «Transforming», коли штучний інтелект інтегрується у стратегічне управління, процеси створення продуктів та операційну модель організації. Натомість традиційні банки та великі фінансові установи стикаються зі складнощами інтеграції AI-рішень у комплексні застарілі інформаційні системи, обмеженнями архітектури даних, високими вимогами до кібербезпеки та необхідністю підтримання складних систем внутрішнього контролю. Автори звіту прямо зазначають, що застаріла технологічна архітектура та дефіцит якісних і структурованих даних залишаються одними з ключових бар'єрів для масштабування AI у великих фінансових установах.

Одним із центральних елементів дослідження є аналіз еволюції технологій штучного інтелекту. Класичне машинне навчання вже стало стандартним інструментом для виявлення шахрайства, кредитного скорингу, моніторингу у сфері ПВК/ФТ, аналізу поведінки клієнтів та прогнозування ризиків. Водночас автори наголошують, що саме генеративний штучний інтелект та агентний AI стають новим етапом трансформації фінансового сектору. Генеративний AI набув безпрецедентно швидкого поширення після появи ChatGPT та інших базових моделей штучного інтелекту (foundation models), оскільки фінансові установи отримали можливість використовувати вже готові моделі OpenAI, Google або Anthropic без необхідності створення власної AI-інфраструктури з нуля. Це суттєво знизило технічні бар'єри входу та прискорило інтеграцію технологій штучного інтелекту навіть у невеликих організаціях. Водночас така модель формує нову залежність фінансового сектору від великих постачальників AI-рішень та провайдерів хмарної інфраструктури.

Особливе місце у звіті займає агентний AI, який описується як найбільш перспективний та одночасно найбільш ризиковий напрям розвитку штучного інтелекту. На відміну від традиційних AI-моделей, агентний AI здатний самостійно планувати дії, розподіляти складні завдання на окремі етапи, взаємодіяти з API, базами даних та іншими цифровими системами для досягнення поставленої мети. Автори підкреслюють, що саме агентний AI створює принципово нові виклики для фінансового регулювання, оскільки виникають питання

відповідальності за автономні рішення, втрати людського контролю, пояснюваності моделей, механізмів управління моделями та операційної стійкості. Значна частина фінтех-компаній уже тестує або впроваджує такі системи, що свідчить про надзвичайно швидкий розвиток цього сегмента AI.

Документ також детально аналізує фактичний економічний ефект штучного інтелекту. Найбільш відчутні результати наразі спостерігаються у сфері автоматизації внутрішніх процесів, розробки програмного забезпечення, візуалізації даних, управління знаннями та підтримки клієнтів. AI дозволяє суттєво підвищити продуктивність технологічних, операційних та бек-офісних функцій, скоротити витрати та прискорити виконання рутинних операцій. Водночас звіт наголошує, що вимірювання реальної цінності AI залишається серйозною проблемою навіть для великих фінансових установ. Більшість організацій не мають чітких методологій оцінки рентабельності інвестицій у AI-рішення, а позитивний вплив на прибутковість часто залишається нерівномірним та залежить від рівня інвестицій у AI, підготовленості персоналу та якості даних.

Окремий великий блок дослідження присвячений ризикам використання AI у фінансовому секторі. Найбільш критичними ризиками всі категорії респондентів назвали конфіденційність та захист даних, генерування AI недостовірних або хибних результатів, проблеми пояснюваності моделей, забезпечення операційної стійкості, кіберзагрози із застосуванням AI, алгоритмічну дискримінацію та втрату людського контролю над AI-рішеннями. Особливо підкреслюється проблема концентрації ринку AI навколо невеликої кількості великих постачальників базових моделей штучного інтелекту та провайдерів хмарної інфраструктури. Фактично фінансовий сектор дедалі більше залежить від зовнішньої AI-інфраструктури, що створює нові системні ризики для глобальної фінансової стабільності та кібербезпеки.

У сфері регулювання звіт демонструє, що регулятори лише починають адаптуватися до нової AI-реальності. Штучний інтелект уже використовується центральними банками та органами нагляду для ринкового моніторингу,

Висновки:

- **Фінансовий сектор уже перейшов у фазу масштабної AI-трансформації, однак більшість установ поки не інтегрували AI на стратегічному рівні.** Організаціям необхідно переходити від окремих пілотних AI-рішень до створення повноцінних систем управління використанням штучного інтелекту, інтегруючи AI у стратегічне управління, управління ризиками та операційні процеси.
- **Агентний AI формує принципово новий клас регуляторних та кіберризиків для фінансової системи.** Регуляторам та фінансовим установам необхідно терміново розробляти механізми пояснюваності AI-моделей, людського контролю, управління AI-моделями та визначення відповідальності за автономні AI-рішення, особливо у сферах ПВК/ФТ, кредитування та ринкового моніторингу.
- **Головними бар'єрами масштабування AI залишаються якість даних, дефіцит AI-фахівців та застаріла IT-архітектура.** Фінансовим установам необхідно інвестувати у системи управління даними, модернізацію технологічної інфраструктури, централізоване управління даними та розвиток компетенцій персоналу у сфері штучного інтелекту.
- **Регулятори глобально відстають від приватного сектору у впровадженні технологій AI, що створює ризик виникнення наглядового розриву («supervisory gap»).** Для забезпечення ефективного фінансового нагляду необхідне прискорене впровадження технологічних рішень для нагляду (SupTech), AI-аналітики та міжнародної координації щодо стандартів регулювання використання AI у фінансовому секторі.

нагляду у сфері ПВК/ФТ, захисту прав споживачів, виявлення неправомірної поведінки, ліцензування та оцінки ризиків. Водночас більшість регуляторів визнають, що їх технічна спроможність суттєво поступається швидкості розвитку AI у приватному секторі. Особливо складною ситуація є для країн із ринками, що розвиваються, де регулятори мають обмежені бюджети, нестачу AI-фахівців та слабку цифрову інфраструктуру. Документ наголошує, що без прискореного розвитку SupTech-рішень, систем управління AI та міжнародної координації може виникнути так званий «supervisory gap», коли фінансовий сектор використовуватиме AI значно швидше, ніж регулятори зможуть забезпечити ефективний нагляд.

Наприкінці звіту автори формують бачення розвитку фінансового сектору до 2030 року. Очікується, що AI стане одним із ключових факторів трансформації фінансових ринків, операційних моделей та конкурентної структури фінансової індустрії. Значна частина респондентів вважає, що до 2030 року агентний AI буде широко інтегрований у фінансові процеси, а деякі учасники ринку навіть допускають досягнення загального штучного інтелекту (AGI). Водночас автори наголошують, що майбутня конкурентоспроможність фінансових установ визначатиметься не лише доступом до AI, а насамперед здатністю інтегрувати технології штучного інтелекту у системи управління, комплаєнс, забезпечення операційної стійкості, управління ризиками та механізми людського контролю. Звіт фактично формує висновок, що головним викликом наступного десятиліття стане не саме впровадження AI, а здатність фінансової системи забезпечити безпечне, контрольоване та відповідальне використання цих технологій без втрати фінансової стабільності, захисту прав споживачів та ефективності фінансового нагляду.

Цифрові гроші як основа нової фінансової екосистеми: виклики та перспективи для ринків капіталу ¹²

Документ є масштабним аналітичним дослідженням трансформації сучасної фінансової інфраструктури під впливом нових форм цифрових грошей та їх інтеграції у глобальні ринки капіталу. Автори розглядають цифрові гроші не як вузький фінтех-напрямок або суто криптовалютне явище, а як фундаментальний інфраструктурний елемент майбутньої фінансової системи, здатний кардинально змінити механізми розрахунків, управління ліквідністю, клірингу, забезпечення виконання угод, функціонування ринків цінних паперів та міжбанківських операцій. У центрі дослідження перебуває теза про те, що сучасна система ринків капіталу десятиліттями будувалася навколо традиційних банківських депозитів, резервів центральних банків, платіжних систем, клірингових організацій та центральних депозитаріїв, однак технології розподіленого реєстру (DLT), токенизації та блокчейну створюють передумови для переходу до нового покоління фінансової інфраструктури з програмованими, безперервними та майже миттєвими розрахунками. Документ послідовно демонструє, що саме гроші є базовим елементом функціонування ринків капіталу, а тому модернізація грошової інфраструктури безпосередньо впливає на ефективність усього глобального фінансового механізму. Автори наголошують, що міжнародні фінансові інституції вже перебувають на етапі практичного впровадження нових

¹² <https://www.asifma.org/wp-content/uploads/2026/04/gfma-report-digital-money-in-capital-markets.pdf>

механізмів використання цифрових грошей у процесах розрахунків, операціях репо, фінансуванні під цінні папери, маржинальних операціях та управлінні ліквідністю.

Документ детально аналізує чотири основні форми цифрових грошей: токеновані депозити, депозитні токени, оптові цифрові валюти центральних банків (CBDC) та стейблкоїни. Кожен із цих інструментів має власну економічну природу, юридичний статус, інфраструктурну модель та потенційні напрями використання. Токеновані депозити описуються як цифрові представлення класичних банківських депозитів, що існують у межах традиційної банківської системи, але отримують додаткову форму у середовищі блокчейн або DLT. Вони залишаються вимогами до банку-емітента та використовуються переважно у внутрішньобанківських операціях. Депозитні токени, навпаки, створюються безпосередньо у DLT-інфраструктурі та потенційно можуть передаватися між різними учасниками поза межами банку-емітента. Автори підкреслюють, що хоча технологія змінює спосіб обліку та передачі вартості, вона не змінює фундаментальної природи комерційних банківських грошей — вони все ще залишаються зобов'язаннями банку та частиною дворівневої банківської системи.

Особливе місце у дослідженні займає аналіз оптових CBDC як цифрової форми суверенних грошей центрального банку для міжбанківських та інституційних розрахунків. Автори розглядають оптові CBDC як потенційний безризиковий розрахунковий актив, здатний забезпечити новий рівень швидкості, автоматизації та програмованості фінансових операцій. Водночас дослідження демонструє, що більшість центральних банків поки перебувають на стадії експериментів і пілотних проєктів. Основними стримувальними факторами залишаються сумісність із існуючими RTGS-системами, питання управління, правова невизначеність та відсутність остаточної відповіді щодо додаткової цінності порівняно з чинною інфраструктурою міжбанківських розрахунків. Документ наводить приклади ініціатив Європейського центрального банку та інших міжнародних проєктів, які досліджують інтеграцію DLT-рішень у систему міжбанківських розрахунків.

Надзвичайно значна увага приділена стейблкоїнам як новому класу приватних цифрових платіжних інструментів. Автори аналізують стейблкоїни не лише у контексті криптоіндустрії, а як потенційний інфраструктурний механізм для глобальних фінансових ринків та транскордонних розрахунків. Документ детально пояснює механізми підтримання стабільності стейблкоїнів через резервні активи, права на викуп та регуляторні вимоги до емітентів. Водночас автори наголошують, що стейблкоїни мають фундаментальні відмінності від традиційних банківських депозитів, оскільки вони не створюють кредит у межах дворівневої банківської системи та фактично функціонують за моделлю «вузького банкінгу». Це породжує низку системних ризиків, включаючи потенційну банківську дезінтермедіацію, ризики масового відтоку депозитів, можливість криз ліквідності та вплив на ринок державних облігацій, які використовуються як резервні активи емітентів стейблкоїнів.

Одним із центральних концептуальних блоків дослідження є аналіз принципу «єдності грошей» (singleness of money), згідно з яким будь-яка форма грошей у фінансовій системі повинна бути взаємозамінною та прийматися за номінальною вартістю. Автори пояснюють, що сучасна дворівнева банківська система забезпечує цю «єдність грошей» через механізм розрахунків у резервах центрального банку, який гарантує, що депозит одного банку еквівалентний депозиту іншого банку. У випадку стейблкоїнів виникає питання, чи можуть приватні цифрові гроші підтримувати аналогічний рівень довіри та взаємозамінності. Документ доходить висновку, що це можливо лише за наявності жорсткого регулювання резервів, чітких зобов'язань щодо викупу, стандартизованих вимог до розкриття інформації та прозорих механізмів врегулювання неплатоспроможності емітента. Автори також наголошують, що торгівля стейблкоїнами на вторинному ринку не обов'язково суперечить концепції грошей, якщо існують ефективні механізми підтримання викупу за номінальною вартістю.

Значна частина документа присвячена аналізу архітектур фінансових систем та порівнянню різних моделей платіжної інфраструктури. Автори детально зіставляють традиційні банківські платіжні системи, системи центральних банків, блокчейн-мережі з обмеженим доступом та публічні блокчейн-мережі з відкритим доступом за дванадцятьма ключовими характеристиками. Серед них — модель управління системою, порядок доступу учасників, механізми фінальності розрахунків, рівень сумісності між різними інфраструктурами, можливості програмування операцій, механізми ідентифікації учасників, архітектура комплаєнсу, управління шахрайством, операційна стійкість та безперервність функціонування систем. Документ підкреслює, що як блокчейн-мережі з обмеженим доступом, так і публічні блокчейн-мережі з відкритим доступом фактично вирішують ті самі базові завдання, що й традиційна фінансова інфраструктура: забезпечення незворотності розрахунків, управління ризиками, дотримання вимог у сфері ПВК/ФТ, санкційного контролю та забезпечення стабільності операційної діяльності. Водночас DLT-системи мають низку технологічних переваг, зокрема можливість безперервної роботи у режимі 24/7, використання смартконтрактів, автоматизації фінансових процесів та реалізації програмованих операцій. Автори особливо наголошують, що однією з головних проблем майбутньої цифрової фінансової системи залишається питання взаємної сумісності між різними типами інфраструктур. Ні традиційні системи валових розрахунків у режимі реального часу (RTGS), ні сучасні блокчейн-мережі не є природно сумісними між собою, що створює потребу у розробці нових механізмів взаємодії, технологічних мостів та єдиних стандартів обміну даними і проведення операцій між фінансовими системами різних юрисдикцій та технологічних платформ.

Практична частина дослідження зосереджена на трьох основних напрямках використання цифрових грошей у ринках капіталу: розрахунках за операціями з цінними паперами, операціях репо та фінансуванні під цінні папери, а також маржинальних операціях із деривативами. У сфері розрахунків за операціями з цінними паперами автори детально описують ключові проблеми сучасної фінансової інфраструктури, серед яких — тривалі цикли проведення розрахунків, значна кількість посередників, відокремленість грошової та ціннопаперової частин угоди, високі витрати на звірку даних між учасниками та необхідність утримання значних резервів капіталу для покриття ризиків. Технології розподіленого реєстру (DLT) та токенизовані гроші розглядаються як механізм переходу до моделі atomic delivery-versus-payment settlement — одночасного проведення розрахунків за грошовою та ціннопаперовою частинами угоди в межах однієї або взаємопов'язаних систем розподіленого реєстру. Такий підхід потенційно здатний суттєво зменшити ризики розрахунків, ризики контрагента та операційне навантаження на учасників ринку. Водночас автори наголошують, що у найближчій перспективі не йдеться про повну заміну існуючої фінансової інфраструктури. Натомість очікується поступова модернізація найбільш проблемних сегментів ринку шляхом вибіркового впровадження нових технологій та розвитку permissioned settlement ecosystems — закритих цифрових екосистем розрахунків із контрольованим доступом учасників.

У сфері розрахунків за операціями з цінними паперами автори детально описують ключові проблеми сучасної фінансової інфраструктури, серед яких — тривалі цикли проведення розрахунків, значна кількість посередників, відокремленість грошової та ціннопаперової частин угоди, високі витрати на звірку даних між учасниками та необхідність утримання значних резервів капіталу для покриття ризиків. Технології розподіленого реєстру (DLT) та токенизовані гроші розглядаються як механізм переходу до моделі atomic delivery-versus-payment settlement — одночасного проведення розрахунків за грошовою та ціннопаперовою частинами угоди в межах однієї або взаємопов'язаних систем розподіленого реєстру. Такий підхід потенційно здатний суттєво зменшити ризики розрахунків, ризики контрагента та операційне навантаження на учасників ринку. Водночас автори наголошують, що у найближчій перспективі не йдеться про повну заміну існуючої фінансової інфраструктури. Натомість очікується поступова

модернізація найбільш проблемних сегментів ринку шляхом вибіркового впровадження нових технологій та розвитку permissioned settlement ecosystems — закритих цифрових екосистем розрахунків із контрольованим доступом учасників.

У контексті маржинальних операцій із деривативами автори наголошують, що сучасні системи маржинування суттєво залежать від часових обмежень традиційних банківських платіжних систем. Це змушує учасників ринку утримувати значні резерви ліквідності та створює часові розриви в операційних процесах. Цифрові гроші розглядаються як інструмент переходу до програмованих внутрішньоденних розрахунків за варіаційною маржею, автоматизованих вимог щодо внесення додаткового забезпечення та безперервного переміщення заставного забезпечення. Документ пояснює, що такий підхід здатний суттєво зменшити навантаження на ліквідність, підвищити ефективність використання забезпечення та скоротити операційні ризики. Водночас автори визнають, що стейблкоїни та токенизовані форми комерційних банківських грошей поки стикаються із суттєвою регуляторною невизначеністю щодо режиму капітального регулювання, критеріїв допустимості для використання у маржинальних операціях та застосування дисконтування забезпечення (margin haircuts).

Окремий блок дослідження присвячений токенизованим фондам грошового ринку (MMFs), які розглядаються як перспективний інструмент забезпечення для операцій репо, кредитування цінними паперами та операцій із деривативами. Автори пояснюють, що токенизовані MMFs можуть забезпечити майже миттєве переміщення забезпечення, цілодобову доступність та програмовані операції із заставним забезпеченням. Водночас вони поки не розглядаються як повноцінний платіжний або розрахунковий інструмент, а радше як новий тип токенизованих активів забезпечення. Документ також наголошує, що масштабне використання токенизованих

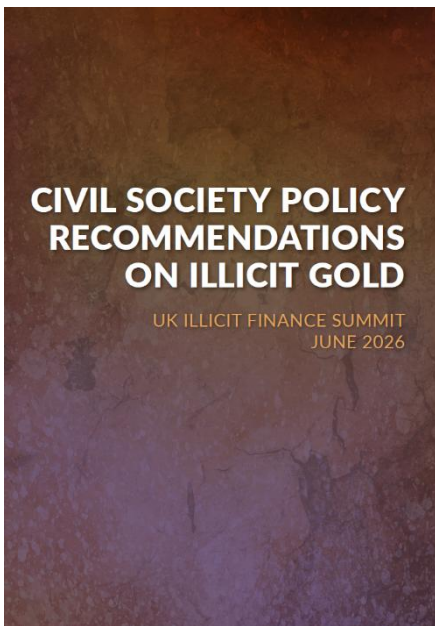
Висновки:

- **Токенизовані форми грошей поступово переходять із експериментальної фази до практичного використання у глобальних ринках капіталу.** Найбільш готовими до масштабування сьогодні є токенизовані депозити для внутрішньобанківських розрахунків та управління забезпеченням, тоді як стейблкоїни та оптові цифрові валюти центральних банків (wCBDC) поки залишаються на етапі формування регуляторної та інфраструктурної бази.
- **Найбільша цінність цифрових грошей полягає не у створенні нової валюти, а у модернізації фінансової інфраструктури.** Миттєві одночасні розрахунки, програмовані платежі, цілодобові розрахунки та автоматизація через смартконтракти здатні суттєво зменшити ризики розрахунків, витрати на ліквідність, навантаження, пов'язане зі збіркою даних, та кількість операційних збоїв у міжнародних фінансових ринках.
- **Масове використання стейблкоїнів у ринках капіталу неможливе без повноцінної регуляторної гармонізації.** Ключовими питаннями залишаються режим капітального регулювання, дотримання вимог у сфері ПВК/ФТ, порядок врегулювання неплатоспроможності, взаємне визнання режимів між юрисдикціями та допустимість використання стейблкоїнів як маржі або забезпечення. Без вирішення цих питань стейблкоїни залишатимуться переважно інструментом криптоекосистеми.
- **Майбутня фінансова система, імовірно, буде гібридною.** Документ не прогнозує повного витіснення традиційної банківської інфраструктури, а навпаки — передбачає поступове співіснування систем валових розрахунків у режимі реального часу (RTGS), токенизованих банківських грошей, стейблкоїнів та DLT-систем розрахунків із фокусом на взаємну сумісність та вибіркочну модернізацію найбільш проблемних сегментів ринків капіталу.

MMFs потребуватиме подальшого розвитку режимів використання забезпечення, правових механізмів регулювання та операційної інфраструктури.

Фінальна частина документа присвячена майбутнім регуляторним викликам та необхідним крокам для масштабування цифрових грошей у глобальних ринках капіталу. Автори наголошують, що наступні 18 місяців стануть критично важливими для формування майбутньої архітектури цифрових фінансів. Основними викликами визначаються глобальна регуляторна координація, взаємне визнання регуляторних режимів між юрисдикціями, гармонізований пруденційний нагляд, стандарти взаємної сумісності фінансових систем та узгодження підходів до капітального регулювання для стейблкоїнів і токенизованих банківських грошей. Документ підкреслює, що юрисдикції, які першими створять зрозуміле правове поле та ефективну інфраструктуру для цифрових грошей, отримають стратегічну перевагу у формуванні майбутніх глобальних ринків капіталу. Водночас автори наголошують, що йдеться не про заміну традиційної фінансової системи, а про її глибоку технологічну модернізацію шляхом інтеграції технологій розподіленого реєстру (DLT), програмованих грошей та нових архітектур розрахунків у вже існуючі фінансові механізми.

Незаконне золото як глобальна загроза: новий фронт міжнародної боротьби з відмиванням коштів¹³

Документ, підготовлений коаліцією з 34 міжнародних неурядових організацій до проведення саміту «UK Illicit Finance Summit» у червні 2026 року, є масштабним аналітичним і політичним документом, який розглядає незаконний видобуток, транспортування, торгівлю та фінансові потоки, пов'язані із золотом, як одну з найбільш недооцінених загроз сучасній міжнародній системі протидії відмиванню коштів, фінансуванню злочинності та обходу санкцій. Документ формує комплексне бачення того, як золото перетворилося з традиційного дорогоцінного металу та резервного активу на стратегічний інструмент глобальної фінансової злочинності, який активно використовується організованими злочинними угрупованнями, корумпованими елітами, санкційними мережами та транснаціональними посередниками для переміщення та легалізації незаконних доходів через міжнародну фінансову систему.

Автори документа наголошують, що золото має унікальні характеристики, які роблять його особливо привабливим для незаконних фінансових схем. Воно є високовартісним, компактним, легко транспортується, швидко переплавляється та фактично втрачає можливість ідентифікації після зміни форми або проходження через афінажні підприємства. Саме тому незаконно видобуте золото може без значних труднощів інтегруватися у легальні глобальні ланцюги постачання та зрештою потрапляти до міжнародних фінансових центрів, банківських систем, ювелірних ринків, інвестиційних інструментів і резервних активів держав. Документ підкреслює, що незаконний ринок золота більше не є лише проблемою окремих країн-виробників, а становить системну глобальну загрозу для міжнародної фінансової безпеки.

¹³ <https://globalinitiative.net/wp-content/uploads/2026/04/Civil-society-policy-recommendations-on-illicit-gold-UK-Illicit-Finance-Summit-June-2026.pdf>

Окрему увагу приділено ролі Великої Британії та Лондона як ключового міжнародного центру торгівлі золотом. У документі зазначається, що Лондон фактично є головним світовим ОТС-хабом для торгівлі золотом, через який проходить приблизно 70% глобального позабіржового обігу цього металу. Саме тому навіть золото, видобуте незаконно в Африці, Латинській Америці чи інших регіонах, із високою ймовірністю зрештою проходить через міжнародні фінансові та торговельні структури, пов'язані з Лондоном, у тому числі через афінажні заводи третіх країн, трейдерів, посередників та міжнародні ринки дорогоцінних металів. Документ фактично ставить питання про особливу відповідальність Великої Британії як держави, чия фінансова інфраструктура є центральним вузлом світового ринку золота.

У тексті наголошується, що незаконний видобуток золота тісно пов'язаний із серйозними екологічними злочинами та масштабними порушеннями прав людини. Автори описують численні наслідки незаконного видобутку, включаючи масове забруднення річок ртуттю та токсичними речовинами, знищення лісів, деградацію природних екосистем, руйнування джерел питної води, насильство щодо місцевих громад, дитячу працю, трудову експлуатацію, примусове переміщення населення та фінансування збройних груп. У документі підкреслюється, що золото дедалі частіше виступає не лише як сировина, а як джерело фінансування конфліктів і корупційних систем, що підтримують нестабільність у вразливих державах.

Документ містить різку критику існуючих систем щодо відповідального постачання та добровільних галузевих механізмів контролю, насамперед системи London Bullion Market Association (LBMA). Автори наголошують, що чинні механізми належної перевірки, аудитів та сертифікації не забезпечують належного рівня прозорості та фактичного контролю за походженням золота. Наводяться приклади судових процесів у британських судах щодо золота, пов'язаного із серйозними порушеннями прав людини в Африці, яке, попри це, потрапляло до міжнародних ринків через сертифіковані ланцюги постачання. Також згадується дослідження 2026 року, яке показало, що понад 80% фінансових установ мають експозицію до високоризикових сегментів, пов'язаних із незаконним видобутком золота, однак значна частина таких установ не впровадила належних процедур управління ризиками або їх мінімізації.

Однією з центральних ідей документа є необхідність кардинального посилення глобального режиму у сфері ПВК/ФТ щодо золота. Автори прямо закликають уряди визнавати незаконний видобуток, транспортування та торгівлю золотом предикатними злочинами для відмивання коштів. У документі зазначається, що сьогодні у багатьох юрисдикціях злочини, пов'язані з незаконним золотом, не завжди визнаються достатньою підставою для розслідування ВК, що створює серйозні міжнародні прогалини та дозволяє злочинним мережам переміщувати активи між країнами без ефективного переслідування. Саме тому пропонується гармонізувати міжнародні підходи та забезпечити можливість конфіскації незаконних доходів, пов'язаних із золотом, у транскордонному форматі.

Значна частина документа присвячена реформуванню системи фінансового та регуляторного контролю за ринком золота. Автори пропонують прирівняти вимоги щодо декларування золота при перетині кордону до режимів декларування готівки, поширити вимоги щодо ПВК/ФТ на трейдерів дорогоцінними металами, посилити контроль над логістичними компаніями, транспортними операторами, компаніями з торгівлі сировинними товарами та фінансовими інвесторами, які працюють у секторі золота. Також рекомендується встановити обов'язкові вимоги щодо посиленої перевірки клієнта (EDD) для всіх сегментів ланцюгів постачання дорогоцінних металів, включаючи банки, афінажні підприємства, компанії що займаються продажем дорогоцінних металів та позабіржові ринки (ОТС-ринки).

Документ приділяє надзвичайно важливу увагу питанням бенефіціарної прозорості та корпоративної структури компаній, що працюють із золотом. Автори підкреслюють необхідність створення відкритих і доступних реєстрів кінцевих бенефіціарних власників, посилення процедур верифікації особи директорів та осіб із значним контролем (PSC), а також ліквідації офшорних механізмів, що використовуються для приховування контролю над золотими активами та незаконними фінансовими потоками. Особливо наголошується на необхідності поширення таких вимог на британські закордонні території, коронні володіння Великої Британії (Crown Dependencies) та інші юрисдикції фінансової непрозорості (secrecy jurisdictions).

Окремий блок документа стосується FATF та міжнародних стандартів у сфері ПВК/ФТ. Автори вважають, що FATF має оновити тематичне дослідження щодо ризиків ВК/ФТ, пов'язаних із золотом, а також переглянути власний глосарій і офіційно визнати золото не лише біржовим товаром, але й монетарним інструментом або фактичною «формою глобальної валюти» для злочинних мереж. Документ також пропонує включати ризики незаконного золота до національних оцінок ризиків, взаємних оцінок FATF та систем оцінювання ефективності режимів у сфері ПВК/ФТ.

Значна увага приділяється створенню нової міжнародної архітектури контролю за золотом. Автори закликають до формування глобальних гармонізованих механізмів регулювання для відповідальних ланцюгів постачання золота, запровадження юридично обов'язкових вимог щодо належної перевірки, створення міжнародних стандартів звітності та розкриття інформації для всіх операцій із золотом, включаючи позабіржові (OTC) операції, а також підвищення прозорості щодо переміщення золота через проміжні юрисдикції. У документі наголошується, що міжнародні центри торгівлі дорогоцінними металами повинні створити єдині стандарти відповідальної торгівлі,

Висновки:

- **Незаконний ринок золота дедалі більше розглядається не як окремий сегмент злочинності у сфері торгівлі сировинними товарами, а як системний елемент глобальної інфраструктури відмивання коштів, обходу санкцій, фінансування конфліктів та транснаціональної організованої злочинності.** Документ фактично пропонує інтегрувати незаконні потоки золота в основу міжнародної системи ПВК/ФТ та зробити їх постійним пріоритетом FATF, ПФР і фінансових регуляторів.
- **Існуючі добровільні механізми відповідального постачання та галузеві сертифікаційні системи визнаються недостатніми.** Автори прямо закликають перейти від добровільних стандартів до юридично обов'язкових вимог щодо належної перевірки із обов'язковим розкриттям інформації про ланцюги постачання, кінцевих бенефіціарних власників, результати аудитів та посилену звітність для позабіржових ринків золота.
- **Для ПФР, банків та органів фінансового моніторингу документ формує новий практичний фокус:** необхідність розробки окремих типологій, індикаторів ризику, ознак підозрілих операцій та механізмів транскордонного обміну фінансовою розвідувальною інформацією щодо операцій із золотом. Особливий ризик визнається за переробленим і вторинним золотом, торговельними схемами відмивання коштів, афінажем у третіх країнах та використанням стейблкоїнів у незаконній торгівлі золотом.
- **Документ має стратегічне значення для майбутнього міжнародного регулювання у сфері ПВК/ФТ,** оскільки фактично пропонує створення глобальної системи фінансового та регуляторного нагляду за ринком золота із залученням FATF, OECD, ПФР, митних органів, банків та країн-виробників.

засновані на Керівництві ОЕСР щодо належної перевірки, та забезпечити повне розкриття інформації про ланцюги постачання, афінажні підприємства третіх сторін, виявлені порушення або ризики, коригувальні заходи, а також рішення щодо продовження чи припинення співпраці з постачальниками.

Важливим елементом документа є вимога посилення ролі фінансового сектору у виявленні та блокуванні схем відмивання коштів, пов'язаних із золотом. Банкам і фінансовим установам пропонується вимагати повну документацію щодо походження фізичного золота до відкриття рахунків, а також регулярно оновлювати інформацію про ризики ланцюгів постачання, заходи з мінімізації ризиків та практики належної перевірки. Документ також рекомендує створення систем повідомлення про порушення, механізмів подання та розгляду скарг, а також спеціалізованих процедур у сфері ПВК/ФТ для виявлення схем, пов'язаних із незаконним обігом золота, включаючи фінансування обладнання, хімічних речовин і матеріалів, що використовуються для незаконного видобутку.

Особливо показовим є те, що документ визнає стрімке зростання технологічної складності злочинних схем у секторі золота. Автори рекомендують створити міжнародну робочу групу щодо взаємозв'язку криптоактивів і незаконної торгівлі золотом, насамперед використання стейблкоїнів у мережах незаконної торгівлі золотом. У тексті зазначається, що злочинні мережі дедалі активніше поєднують криптовалюти, морські маршрути, офшорні структури та міжнародні торговельні операції для обходу санкцій, переміщення активів і фінансування незаконного видобутку.

Документ також акцентує увагу на тому, що ризики незаконного обігу золота не повинні асоціюватися виключно з кустарним і дрібномасштабним видобутком золота (artisanal and small-scale mining, ASM). Автори підкреслюють, що великомасштабний видобуток золота (large-scale mining) також може бути пов'язаний із корупцією, насильством, екологічними злочинами та порушеннями прав людини, а формальна інтеграція золота до міжнародних ланцюгів постачання не гарантує його законного або етичного походження. Це є важливим концептуальним зрушенням, оскільки документ фактично ставить під сумнів презумпцію низького ризику щодо великих міжнародних гірничодобувних компаній.

Фінальна частина документа присвячена необхідності забезпечення інклюзивного підходу до формування політики у сфері боротьби з незаконними потоками золота. Автори наголошують, що ефективна система протидії незаконним потокам золота неможлива без залучення місцевих громад, неприбуткових організацій (НПО), правозахисників і незалежних моніторингових структур. У документі рекомендується підтримувати незалежний громадський моніторинг золотодобувного сектору, забезпечити доступність механізмів подання та розгляду скарг для постраждалих громад, розширити законодавство щодо протидії стратегічним позовам проти участі громадськості (anti-SLAPP legislation) для захисту активістів і правозахисників, а також уникати політики повного віднесення ASM-сектору (сектор дрібномасштабного видобутку золота) до високоризикових сфер, оскільки фінансова ізоляція суб'єктів дрібномасштабного видобутку золота лише посилює нелегальні фінансові потоки та сприяє тінізації сектору.

Інші новини

Борг як зброя: як росія тримає в заручниках нову владу Сирії¹⁴

За лічені місяці до того, як коаліція сирійських повстанців стрімко увійшла до Дамаска й поклала край понад п'ятдесятирічному правлінню династії Асада, у стінах президентського палацу відбулася зустріч, яка оголила справжню природу російсько-сирійського «союзництва». За

¹⁴ <https://www.occrp.org/en/scoop/russia-threatened-to-halt-syrian-oil-operations-if-assad-regime-didnt-pay-debt>

лаштунками риторики про спільну боротьбу з тероризмом і відновлення регіональної стабільності ховався цинічний торг, де кожен військовий конвой, кожен

охоронний пост і кожен барель нафти мали чітку ціну. Злиті протоколи наради від 29 травня 2024 року, які отримали сирійські медіа-партнери OCCRP — SIRAJ та Zaman Al Wasl, — малюють безрадісну картину розпаду: фінансово знекровлений, політично ізольований режим Башара аль-Асада намагається втриматися на плаву лише завдяки російській військовій присутності, а москва цинічно виставляє рахунки, погрожуючи перекрити кисень — тобто зупинити видобуток нафти.

З одного боку столу в Дамаску сидів заступник міністра оборони російської федерації генерал Юнус-бек Євкуров — людина, яка вже тоді курувала найчутливіші інтереси кремля на Близькому Сході. З іншого — Мансур Аззам, тодішній міністр у справах президентства Сирії, один із ключових цивільних адміністраторів режиму. Протоколи засвідчують, що Євкуров узяв агресивний, майже ультимативний тон із перших хвилин. Він заявив, що росія щомісяця витрачає 4,5 мільйона доларів на утримання російських солдатів і сирійських робітників, які забезпечують безпеку нафтової інфраструктури, і додаткові 1,16 мільйона доларів на переоснащення опорних пунктів. «Ми не хочемо, щоб видобуток нафти припинився, тому що це стане сильним ударом по сирійській економіці», — сказав Євкуров, але одразу ж конкретизував: із червня 2024 року росія перестане покривати ці витрати — їх має взяти на себе сам Дамаск. Прозора загроза, загорнута в турботу про економіку Сирії, насправді означала: або ви негайно знаходите гроші, або нафтові родовища залишаються без охорони, і тоді вони стають легкою здобиччю для джихадистських груп, місцевого ополчення або просто мародерів.

Але справжня кульмінація настала, коли Євкуров перейшов до питань заборгованості. Він назвав суму в 37 мільйонів доларів — це була лише частина загального боргу, пов'язаного з конкретними послугами безпеки, але загалом, за оцінками Світового банку, станом на 2025 рік Сирія заборгувала росії щонайменше 1,2 мільярда доларів. Він попередив, що борг уже стане предметом обговорення на рівні нового міністра оборони рф, а далі, якщо проблему не вирішать, прозвучить прізвище путіна. Для Мансура Аззама це звучало як вирок: москва більше не грається в дипломатію — вона вимагає грошей негайно, під загрозою знищення того самого енергетичного сектору, який сама ж допомагала «захищати».

Щоб зрозуміти, у якому безвиході опинився режим Асада навесні 2024 року, варто згадати передісторію. Росія втрутилася в сирійський конфлікт 2015 року, коли територія країни контролювалася різноманітними повстанськими угрупованнями, а Дамаск утримував лише анклав. Російська авіація, військові радники і найманці ПВК «Вагнер» переломили хід війни на користь Асада. В обмін на це сирійський режим щедро розплачувався концесіями в енергетичному секторі. Згідно з документами Європейського Союзу, російська компанія «Євро Поліс» (Evro Polis LLC) уклала низку контрактів із сирійським урядом через державну Генеральну нафтову корпорацію. Умови були більш ніж щедрими: компанія отримувала 25 відсотків видобутку нафти й газу на родовищах, захоплених силами «Вагнера». Однак після того, як Пригожин у червні 2023 року підняв заколот і вирушив із колоною найманців у бік москви, а в серпні того ж року загинув у загадковій авіакатастрофі, російська влада почала поступово позбуватися спадщини «Вагнера» та перерозподіляти контракти на свій розсуд.

Саме це ми й бачимо в протоколах травневої зустрічі. Євкуров ставить пряме запитання: чому газові й нафтові об'єкти Ебла і Хаян у центральній Сирії досі сплачують кошти компанії «Євро Поліс»? Генерал зажадав, щоб сирійське міністерство нафти підписало новий контракт — уже з іншою структурою, під назвою ЕРОСТ-М (EROST-M). Ця компанія, за даними звіту, відкрила офіційне представництво в Дамаску саме 2024 року й мала надавати послуги з безпеки на

нафтових полях. Іншими словами, кремль не просто вимагав погашення боргів — він ще й диктував, із ким саме сирійцям вести бізнес, витісняючи старі проксі-структури пригоди й замінюючи їх новими, лояльнішими до офіційного військового керівництва РФ.

Мансур Аззам, зі свого боку, намагався грати роль заспокійливого. У протоколах зафіксовано його обережну, майже риторику вибачення. Він не сперечався, не торгувався, не нагадував про багаторічну лояльність Асада до Москви. Він просто обіцяв вирішити проблему — бо іншого виходу не було. Однак історія розпорядилася інакше. До кінця 2024 року режим Асада впав. Повстанці, яких російська пропаганда роками називала терористами, увійшли до Дамаска, а родина Асадів опинилася в екзилі. Місце диктатора зайняв колишній командир повстанців Ахмед аль-Шара (який відомий також під попереднім псевдонімом, але тепер виконує обов'язки президента). І от тут починається другий, ще більш заплутаний акт драми: борги, погрози й військові бази нікуди не поділися.

Новий уряд Сирії успадкував економічне пекло. За оцінками Світового банку, вартість відновлення країни після тринадцяти років війни становить приблизно 216 мільярдів доларів. За даними центрального банку Сирії, загальний державний борг сягає близько 27 мільярдів доларів, із яких 22,3 мільярда — це зовнішній борг. Частка Росії в цьому зовнішньому боргу — щонайменше 1,2 мільярда, але, як свідчать протоколи, реальні суми можуть бути значно більшими, якщо врахувати всі послуги безпеки, контракти та «неформальні зобов'язання». Однак головна проблема навіть не в самому боргу, а в тому, що вся військова інфраструктура Сирії, створена за півстоліття правління Асадів, є глибоко інтегрованою з Росією. Як зазначає у своєму звіті Королівський об'єднаний інститут оборонних досліджень (RUSI), Росія зберігає вплив через борговий важіль, військові бази та посередництво в питаннях безпеки. Іншими словами, новий сирійський уряд змушений сідати за стіл переговорів із тим самим Кремлем.

Додає трагікомічності той факт, що Росія має фізичний контроль над стратегічними об'єктами на сирійській землі. Йдеться насамперед про військово-морську базу в Тартусі та авіабазу Хмеймім поблизу Латакії. Втрата цих баз стала б катастрофою для російського військового проекту на Близькому Сході. Тому Кремль, з одного боку, продовжує тиснути боргами, а з іншого — готовий до компромісів. І саме тут з'являється інтрига.

Старший економічний радник Осман аль-Каді зазначив, що, на його переконання, сторони обговорюють продовження російської військової присутності на умові, що бази залишаться під сирійською адміністрацією, «щоб не перетворюватися на притулок для залишків старого режиму». А далі аль-Каді робить вирішальне припущення: «Натомість будь-які борги та контракти, підписані режимом із Росіянами, могли б бути проігноровані». Це класичний обмін: бази — на борги, де абстрактні фінансові зобов'язання розмінюються на конкретний геостратегічний актив.

Журналісти Reuters повідомляли, що одним із перших кроків аль-Шари на посту голови нової адміністрації було прохання анулювати кредити, які брав режим Асада. Однак уже в жовтні 2025 року він зробив обережну, але дуже показову заяву: новий уряд поважатиме угоди, укладені попередньою владою з Росією. Цей розворот свідчить про колосальний тиск, під яким перебуває Дамаск. Адже, крім Росії, є ще кілька факторів, які не можна ігнорувати.

По-перше, це внутрішня безпека: армія Сирії десятиліттями користувалася лише російською зброєю. Перехід на західні зразки потребував би років і десятків мільярдів доларів. По-друге, існує загроза нових внутрішніх заворушень. По-третє, і це, мабуть, найделікатніший момент, — Ізраїль. Новий сирійський уряд стикається з постійними ізраїльськими вторгненнями та авіаударами по території Сирії, аргументованими необхідністю запобігти зміцненню іранських або проіранських сил. У цьому сенсі російські системи ППО й дипломатичне «прикриття» в Раді Безпеки ООН залишаються для Дамаска важливим, хоча й болючим, ресурсом.

Таким чином, аль-Шара опиняється перед неможливим вибором: погодитися на збереження російських баз — значить роздратувати Вашингтон і, що критично, європейських донорів, без яких неможливе відновлення країни. Але відмовити росії — означає залишитися без зброї, без стримування внутрішніх ворогів і з борговими позовами, які кремль здатен подати в міжнародні суди або просто використати для блокади будь-яких майбутніх контрактів Сирії з третіми країнами.

Аналітики, опитані OCCRP, розходяться в оцінці того, як на цю ситуацію дивляться зовнішні гравці. Сполучені Штати, схоже, готові терпіти обмежену російську присутність у Сирії, оскільки їхні головні інтереси зосереджені зараз на інших регіонах. Для США ключовим є недопущення відродження ІДІЛ та стримування Ірану. Російські бази самі по собі не сприймаються Вашингтоном як екзистенційна загроза. Натомість європейські гравці, є набагато чутливішими до вкорінення російського впливу. Країнам ЄС, які запровадили безпрецедентні санкції проти РФ через агресію проти України, буде політично болісно спостерігати за тим, як Москва зміцнює свій плацдарм у Сирії навіть після падіння Асада.

Окремої уваги заслуговує доля тих контрактів, які обговорювалися на травневій зустрічі 2024 року. Протоколи свідчать, що Євуров наполягав на переведенні всіх зобов'язань із «Євро Поліс» на ЕРОСТ-М. Що стало з цими контрактами після падіння Дамаска? Чи визнає новий уряд їхню чинність? Чи росія спробує переписати їх знову — тепер уже з новою владою? Звіт OCCRP на ці запитання прямо не відповідає, але дає змогу припустити, що переговори тривають на вищому рівні. Повідомляється, що під час візиту аль-Шари до Москви в січні 2026 року одним із пунктів порядку денного було саме «перезавантаження» економічної співпраці. Кремль, імовірно, пропонує списати частину боргів в обмін на гарантії того, що нові контракти в нафтовому секторі дістануться російським компаніям, а не турецьким, китайським чи будь-яким іншим. Це класична модель неоколоніальної економіки: інфраструктура, зруйнована війною, відбудовується тими самими, хто її бомбив або фінансував одну зі сторін конфлікту, і в результаті країна потрапляє в довгострокову боргову кабалу.

У підсумку, неоплачений рахунок у 37 мільйонів доларів, виявився набагато більшим, ніж просто технічна заборгованість за послуги безпеки. Він став дзеркалом, у якому відбилася вся суть російської політики в Сирії: використання війни як бізнес-проєкту, використання боргів як засобу контролю, використання військових баз як важеля впливу на будь-який уряд, який опиниться при владі. Чи зможе нова Сирія вирватися з цього кола? Це залежить від того, наскільки єдиними будуть позиції Заходу, США й регіональних гравців (Туреччини, Саудівської Аравії, Катару), і наскільки швидко Дамаск зможе запропонувати альтернативу російській зброї та інвестиціям.

Для загального розвитку

Операціоналізація блокчейн-аналітики у фінансових установах: від on-chain сигналів до захищених комплаєнс-рішень ¹⁵

Матеріал аналітичного блогу компанії Elliptic присвячений методологічній та операційній стороні практичного впровадження засобів блокчейн-аналітики у внутрішні комплаєнс-процеси фінансових установ. Центральна теза: операціоналізація блокчейн-аналітики є завданням не суто технологічним, а організаційним — вона потребує узгодженого поєднання трьох

¹⁵ https://www.elliptic.co/blog/how-to-operationalize-blockchain-analytics-in-a-financial-institution?utm_campaign=40974940-Digital%20asset%20compliance%20for%20financial%20institutions&utm_content=377339269&utm_medium=social&utm_source=linkedin&hss_channel=lcp-5027267

компонентів: людських ресурсів, технологічного інструментарію та операційних процедур — таким чином, щоб ризик-сигнали, що генеруються on-chain аналізом, перетворювалися на послідовні та обґрунтовані комплаєнс-рішення.

Ця операційна тріада набуває особливого значення в контексті стрімкого виходу традиційних фінансових установ — банків,

платіжних провайдерів, кастодіанів — на ринок цифрових активів. Якщо технологічна складова (скринінг гаманців, моніторинг транзакцій, міжланцюгові дослідження) є відносно зрілою та стандартизованою, то саме операційна та кадрова складова залишається вузьким місцем: без адекватно підготовленого персоналу та чітко структурованих процедур ескалації, документування та прийняття рішень навіть найдосконаліший інструмент блокчейн-аналітики не здатен виробляти compliance-рішення, що витримують регуляторний аудит. Саме цю прогалину — між сировинним on-chain ризик-сигналом та інституційно захищеним (defensible) рішенням щодо конкретного клієнта або транзакції — і заповнює операціоналізація.

Серед конкретних операційних аспектів, які висвітлюються у матеріалі, ключовими є: налаштування ризик-правил та порогів спрацювання відповідно до профілю ризику конкретної установи, а не за замовчуванням; зниження кількості хибно-позитивних спрацювань через калібрування аналітичних алгоритмів та якість первинних даних; інтеграція блокчейн-аналітики в існуючі compliance-workflow без дублювання процедур; застосування ШІ-копілота для зниження навантаження на аналітиків при перегляді алертів; побудова аудитних слідів (audit trails), що забезпечують доведення обґрунтованості рішень перед регуляторами. Ці компоненти разом формують зрілу модель криптовалютного комплаєнсу, придатну для масштабного застосування в інституційному середовищі.

Ваша думка важлива!

1. Як, на вашу думку, СПФМ мають практично доводити законність використання даних про бенефіціарну власність, щоб одночасно забезпечити ефективність ПВК/ФТ та не перетворити AML-аналітику на надмірне або непрозоре профілювання клієнтів?
2. Яким має бути мінімальний набір вимог до пояснюваності, аудиту та людського контролю AI-рішень у сфері ПВК/ФТ, щоб регулятор міг довіряти результатам таких систем, а СПФМ — захищати свої рішення під час перевірок?
3. Як українські СПФМ мають враховувати ризики портової, транспортної та логістичної інфраструктури у своїх ризик-моделях, особливо в контексті майбутньої відбудови, нових транспортних коридорів і потенційного зміщення кримінальних маршрутів?
4. Які на вашу думку довгострокові психологічні та соціальні наслідки для цілого покоління українських дітей, які зростають на окупованих територіях, де їхня національна ідентичність, мова та історична пам'ять системно замінюються російською пропагандою?
5. Які ризики для України може створити домінування іноземних DLT-платформ у сфері токенизованих фінансів, зокрема щодо кібербезпеки, захисту даних та фінансового суверенітету?
6. Яким чином Україна могла б інтегрувати ризики незаконного обігу золота, дорогоцінних металів та пов'язаних санкційних схем до національної системи ПВК/ФТ, зокрема до національної оцінки ризиків, фінансових розслідувань та діяльності ПФР?

Контакуйте щодо цього документу з Міністерством фінансів України:

- Email: aml_bulletin@minfin.gov.ua
- Поштова адреса: Міністерство фінансів України, Україна, 04071, м. Київ, вул. Межигірська, 11
- Ідентифікація контакту: стосовно Методологічного Бюлетеня № МінФін-AML-2026-19

Бюлетень є аналітичною розробкою методологічної команди Департаменту антилегалізаційної політики Міністерства фінансів України, спрямованою на поширення кращих практик, дослідження новітніх типологій та глобальних регуляторних і правоохоронних тенденцій у сфері ПВК/ФТ/ФР. Видання призначене для підвищення інституційної спроможності всіх учасників AML системи України та сприяння ефективному управлінню ризиками ВК/ФТ/ФР з урахуванням міжнародних стандартів та актів права ЄС.

Щоб отримати доступ до інших Методологічних Бюлетенів – перейдіть за посиланням [[офіційний веб-сайт Міністерства фінансів](#)].

